

Liberala ramar för Örebro 2018

SKOLA • OMSORG • INTEGRATION • SAMARBETE
LIBERALERNAS VÄLFÄRDSBUDGET ÖREBRO KOMMUN 2018

” Örebro är platsen där
varje människa, oavsett
bakgrund, är fri att
drömma och skapa sin
framtid i trygg
gemenskap med andra.

Liberalernas vision för Örebro Kommun

1 Liberalernas Örebro	4
2 Övergripande Kommunledning	9
2.1 Inledning	9
2.2 Organisation.....	10
Liberalernas förslag till en förbättrad organisation:.....	10
2.3 Medarbetare	10
Liberalernas förslag till förbättringar för medarbetarna:.....	11
2.4 Vuxenutbildning och Arbetsmarknad	11
Liberalernas förslag till förbättringar för Vuxenutbildning och arbetsmarknad:....	12
2.5 Landsbygd	13
Liberalernas förslag för att stärka landsbygden:	13
2.6 Bolag.....	14
Liberalernas förslag till förändringar inom bolagskoncernen:.....	14
2.7 Ekonomi	16
3 Hållbart Örebro	17
3.1 Inledning	17
3.2 Näringsliv	17
Liberalernas förslag till ett förbättrat näringslivsklimat:.....	17
3.3 Miljö och Klimat	18
Liberalernas förslag till en förbättrad miljö:	18
3.4 Jämställdhet.....	19
Liberalernas förslag till förbättrad jämställdhet:.....	20
3.5 Innanförskap för nyanlända	20
Liberalernas förslag till förbättrad integration:.....	21
3.6 Civilsamhälle och föreningsliv	21
Liberalernas förslag till att stärka civilsamhället:	22
3.7 Infrastruktur	22
Liberalernas förslag till att stärka infrastrukturen:	23
4 Barn och utbildning	24
4.1 Inledning	24
Liberalernas övergripande förbättringar för skolan:.....	26
4.2 Förskola.....	26
Liberalernas förslag till en förbättrad förskola:.....	27
4.3 Grundskola.....	27
Liberalernas förslag till förbättrad grundskola:.....	28
4.4 Särskola	29
Liberalernas förslag för en förbättrad särskola:	29
4.5 Gymnasieskola	30
Liberalernas förslag för en bättre gymnasieskola:.....	30
4.6 Ekonomi	31
Prioriterade satsningar Barn och utbildning 2018.....	31
5 Social välfärd	32
5.1 Inledning	32

5.2 Äldreomsorg	32
Liberalernas förslag för att förbättra för de årsrika:.....	34
5.3 Socialtjänst	35
Liberalernas förslag för en bättre socialtjänst:.....	36
5.4 Funktionsvariationer / Överförmyndare	37
Liberalernas förslag för en bättre tillvaro för dem med funktionsnedsättning:	37
5.5 Ekonomi	38
Prioriterade satsningar Socialvälfärd 2018	38
6 Samhällsbyggnad	39
6.1 Inledning	39
6.2 Bygg/Miljö.....	40
Liberalernas förbättringsförslag:.....	40
6.3 Teknik	40
Liberalernas förbättringar inom Bygg/miljö och teknik:.....	41
6.4 Kultur.....	42
Liberalernas förslag till ett förbättrat kulturliv:	43
6.5 Fritid och idrott	44
Liberalernas förslag till förbättrad fritid och idrott:	45
6.5 Ekonomi	46
Bilaga 1 Områdesramar	47

1 Liberalernas Örebro

I ett liberalt Örebro står individen och hennes drömmar i centrum. Vi är alla unika och har därför olika idéer om vad ett gott liv innebär.

För oss är det därför viktigt att varje människa får möjligheten och rättigheten att forma sin egen framtid och att växa till sin fulla potential.

Människor som vill utvecklas och skapa nytt ska ha chansen att göra det i Örebro. För dem ska politiken riva så många hinder som möjligt.

Men redan när vi föds finns det omständigheter som påverkar vår chans till ett gott liv. Det kan handla om bakgrund och kön, vår hudfärg eller funktionsvariationer. Kort och gott: Vi föds med ojämlika möjligheter att forma vårt eget liv.

För oss Liberaler är det här samhället kommer in. I vårt Örebro ska politiken stå upp för allas lika värde, utjämna skillnader och skapa möjlighet till förbättringar.

Vår vision och berättelse utgår från några grundläggande värden som är mycket viktiga för varje liberal.

Individen i centrum

I varje människa ser vi unika egenskaper och möjligheter. Och vi har stark tilltro till varje människas förmåga att själv forma sitt eget liv. Därför är det främst individen som är i centrum för vår politik, inte familjen eller andra grupperingar.

Mångfald och jämlikhet

För oss liberaler är olikheterna mellan människor en tillgång. Varje människa ska därför kunna vara sig själv, stå lika inför lagen och ha rätt att växa upp i ett samhälle fritt från förtryckande normer.

Medkänsla och ansvar

För oss är medkänsla, ansvar och solidaritet med din medmänniska en självklarhet. Ska vi bygga tillit och gemenskap i samhället måste vi ta ansvar för mer än oss själva. Det gäller både i Örebro och vidare ut i världen.

Rättvisa utan glastak

I vårt Örebro hämmar vi inte människor som når långt av egen kraft. Hellre skapar vi möjligheter som gör att alla, oavsett startpunkt, kan nå så långt som just de har förmåga till.

I vår vision av ett liberalt Örebro
är du fri att förverkliga alla dina drömmar,
så länge du inte hindrar din medmänniska
från att göra detsamma.

Örebro som liberal föregångskommun

Örebro är en kommun som drar allt fler blickar till sig – dels för att vi växer så snabbt men också för att mycket som händer här är framåtsyftande och positivt.

Vi har ett universitet som växer snabbt och rankas högt för sina akademiska meriter. Kulturlivet i vår stad blomstrar och bjuder på publikdragande evenemang och festivaler. Miljöarbetet är i framkant och idrotten står stark i den nationella konkurrensen.

Små liksom stora företag söker sig till Örebro för att utveckla ny verksamhet, etablera kontor eller öppna lager. Man lockas både av stadens många fördelar liksom vårt unika läge i landet.

Det är därför inte konstigt att allt fler väljer att bosätta sig i vår kommun. Vi vill att Örebro fortsätter i den andan – men utvecklar formerna för hur vi planerar och bygger ut vår stad.

För oss handlar stadsplanering om att sätta individen och hennes livskvalitet i centrum. En kommun, som växer snabbt, måste fullt ut beakta alla de frågor som avgör hur vardagen och livet kommer att se ut för de människor som väljer att bo här.

Människan behöver stimulans för att trivas och må bra. Kulturen ska därför vara närvarande och levande överallt där människor bor och rör sig.

Människor behöver natur och grönområden för att koppla av. Då gäller det att värna om och skapa gröna lungor i varje miljö där människor verkar.

Människor behöver gemenskap. Därför måste all planering syfta till att öka antalet möten mellan människor och att inkludera dem som annars står utanför.

Grundläggande service och tjänster som skola, vård och omsorg måste ha hög prioritet i nya kvarter och områden som växer fram. Det gäller även idrottsanläggningar som bjuder in till motion, rörelse och gemenskap.

Liberaler ser gärna att vi bygger på höjden men också att Örebro växer i yta. Nya områden präglade av mångfald ska byggas istället för att bygga för tätt i city. En stark kollektivtrafik ska garantera möten och rörelse i hela kommunen.

Samtidigt vill vi bredda näringslivet i Örebro. Vi behöver fler branscher och både stora och små företag. Ju bredare näringsliv desto fler yrken finns att tillgå. Dessutom kan vi höja medelinkomsten och stå stadigare i olika konjunkturer.

En sista och viktig utmaning för oss är att bejaka ny och modern teknik i all planering, den som kan öka kunskapen om vår stad, främja hållbarhet eller öka tryggheten för människor. Att erbjuda fri wifi i många av Örebros centrala delar är ett viktigt första steg på vägen mot att bli en smartare stad.

Liberal ekonomi

Örebro ska vara en kommun med ett företagsklimat, där näringslivet fritt tillåts skapa välstånd, utan politiska intrång eller kommunal byråkrati. Örebro är en kommun där kommunen hellre upphandlar från den privata sektorn än producerar egna tjänster.

I en liberal kommun nås högre skatteintäkter av att det finns fler skattebetalare, inte av att du betalar högre skatt. Skattemedel ska bara finansiera investeringar som tydligt hör till kommunens kärnverksamhet eftersom kommunen aldrig ska konkurrera med näringslivet inom andra områden.

Företag av alla storlekar ska se Örebro som den ultimata kommunen för att investera och växa i. De ska mötas av bästa service och största engagemang från alla kommunens instanser. Det gäller inte minst sociala entreprenörer, de som kompletterar kommunens tjänster genom att hitta nya lösningar på viktiga samhällsproblem.

Välfärd med valfrihet och alltid med kvalitet

Vi står upp för utbildning, vård och omsorg med lika hög kvalitet som valfrihet. Verksamheterna ska präglas av kompetens och kunskap, egenmakt för individen, öppenhet för teknik som ökar livskvaliteten, och ett bejakande av mänsklig närhet och gemenskap. Kommunen ska särskilt värna de sociala behov som kan uppstå i situation av sjukdom eller trångmål eller annat som kan göra människor särskilt utsatta.

Viktigast för allas lika rätt till bra omsorg är att vi tillsammans finansierar välfärden. Vem som sedan utför, avgörs av kompetens, kvalitet och kostnad där kommunen ska ställa tydliga krav i alla steg. Skäliga vinster i välfärdsföretag är bra, så länge medborgarna är nöjda, eftersom verksamheterna då kan återinvestera, utvecklas och växa.

Frihet har ingen åldersgräns. Oavsett ålder ska man ges rätt att forma sitt liv och sin vardag. Årsrikedom ska uppvärderas och respekteras både utifrån behov av kompetens, men också utifrån egenmakt – rätten att göra egna och individuella val. Det kan komma situationer där man under kortare eller längre tid inte kan göra egna val. Då ska kommunen säkerställa att erbjudna lösningar finns och är av god kvalitet.

I alla verksamheter ska Örebro vara en kommun där människors kompetens tas tillvara, där inflytandet för medarbetare är stort och där chanserna till egen utveckling och karriär är stora. Allt fler medarbetare ska kunna märka att ökat engagemang och ansvar resulterar i bättre lön och villkor.

Ett liberalt Örebro har också ett starkt civillsamhälle. Det kompletterar kommunen, stöttar och utvecklar människor på områden där kommunen har mindre kompetens eller resurser. För oss liberaler är välfärden i en kommun alltid större än summan av de kommunala tjänsterna.

Skola med ambitioner

En liberal skola ser möjligheter i alla sina elever. Där möts varje elev utifrån sina högst individuella förutsättningar och behov. Oavsett utgångspunkt utvecklas alla elever bäst om de möts av en skola som har höga ambitioner för alla.

Skolan ska präglas av förtroende mellan alla inblandade, vara en trygg plats utan kränkningar samt genomsyras av respekt för lärandet, respekt för lärare, respekt för eleven, respekt för kompiserna och respekt för vårdnadshavarna.

Skolan måste också präglas av hög motivation, lust att lära och att lära ut. I Örebros skolor ska vi därför ta tillvara pedagogik i framkant liksom ny teknik, som underlättar lärande. Forskning och evidens ska styra över både kultur, organisation och metoder.

Som lärare i Örebro ska du ha goda chanser till utveckling. Särskilda medel ska finnas till hands för den som vill fortbilda sig och stärka sin kompetens. I Örebro ska därmed även skickliga pedagoger kunna göra karriär och höja sin lön. I Örebro ska man känna tillfredsställelse i sitt arbete som lärare.

Särskilda resurser och personal ska finnas för att lyfta dem som har det tufft, men även dem med hög kapacitet ska få god stimulans. På Örebro skolor ska det finnas starka stödhjul men inga glastak. Centralt ska det alltid finnas ytterligare en fallskärm om mer medel och stöd måste sättas in.

En bra skola för alla betyder inte en likadan skola för alla. Att själv få välja i vilket område man går i skola, eller vilken profil skolan har, kan vara avgörande för en positiv skolgång. Därför ser vi helst att alla elever i samspel med sina föräldrar gör ett aktivt skolval redan från start.

Mångfald och innanförskap

Som liberaler ser vi positivt på den mångfald som präglar Örebro. I mångfalden bor unika möjligheter till förnyelse. Det gäller både affärlivet, kulturen, sporten och nöjesutbudet i vår kommun.

Men mångfalden ställer också ökade krav på oss. Om alla ska känna sig som hemma i Örebro måste vi anstränga oss mer än idag. Vi måste på allvar visa att vi vill höra ihop mitt i mångfalden, oavsett om man flyttat hit från en annan del av Sverige eller en annan del av världen.

Här har skolan en nyckelroll att spela. Elever i alla åldrar måste få kunskaper och verktyg för att hantera och respektera olikheter. Skolan kan också vara en plattform för att samspela med föräldrar och öka förståelsen för hur det svenska samhället fungerar.

Samtidigt är alla stadens föreningar en tillgång i inkluderingsarbetet. De som främjar inkludering ska därför uppmuntras genom bidrag och stöd, oavsett om det handlar om idrott, kultur, hantverk eller natur.

Kunskap om det svenska språket, vår kultur och våra värderingar liksom lagar och regler ska finnas med i all utbildning som riktar sig till nyanlända, oavsett om det gäller SFI eller kompletterande vuxenutbildningar. Särskilda faddrar ska också möta och introducera nya svenskar i Örebro.

I områden som präglas av starkt utanförskap, kriminalitet och våld måste stora insatser göras. Det handlar om ett tydligt engagemang, från en bredd av samhällsaktörer, för att öppna dörrar in i samhället. Det handlar också om förebyggande socialt arbete och skolor av högsta klass.

Eldsjälar och föreningar med stark förankring i utsatta områden ska få god hjälp till självhjälp. Föreningar vars värderingar och verksamhet aktivt motverkar mänskliga rättigheter, liksom demokratiska värden, ska däremot aldrig kunna hämta in bidrag eller stöd från en liberal kommun.

Jämställdhet

Örebro ska vara en stad där kvinnor och män på lika villkor kan leva fria och trygga liv, både hemma och på jobbet.

Kommunen ska vara en förebild i allt som rör jämställdhet, från rekryteringar till chefstjänster och lönesättningar. Inom yrken där kvinnor eller män är underrepresenterade ska vi aktivt främja en breddad rekrytering. Medarbetare som söker vägar för att bilda kooperativ eller att starta eget ska mötas av uppmuntran från kommunen.

Särskilt viktigt är det att jämställdhetsperspektivet finns med i miljöer där barn och unga vistas och formas. Kommunens samtliga pedagoger ska därför vara utbildade i normkritiskt tänkande för att sprida kunskapen bland elever i alla åldrar. Vi är i första hand människor och medmänniskor.

För oss är det också viktigt att säkerställa att flickor och pojkar har samma villkor att kunna satsa på sina intressen i miljöer fria från fördomar och begränsningar. Därför ska bidrag och stöd som lämnas till föreningar utvärderas också ur ett jämställdhetsperspektiv.

Att både flickor och kvinnor får gå fria från mäns våld mot kvinnor är högt prioriterat hos oss. Därför ska det finnas stöttande resurser och frizoner för dessa kvinnor. Särskilt viktigt är det att flickor och kvinnor, som drabbas av hedersförtryck, har tydliga kanaler att använda för att få hjälp och stöd inom kommunen.

Även män som far illa behöver stöttande resurser. Det i sin tur är också en viktig investering med målet att minska mäns våld mot kvinnor.

I kommunal verksamhet kan vi aldrig tillåta undantag såsom särskilda badtider för kvinnor i religionens namn. Vi vill ge både flickor och pojkar, kvinnor och män samma möjligheter och rättigheter i allt kommunen gör.

Grön liberalism

Örebro ska vara en långsiktig kommun, som tar ansvar för klimatet och där hållbar utveckling kombineras med en växande marknadsekonomi.

Vår kommun ska präglas av gröna miljöer och stadsbyggnad ska ske på ett ekologiskt hållbart sätt med trivsamma bostadsmiljöer. Hus kan byggas på höjden istället för att breda ut sig och de kollektiva förbindelserna ska vara goda.

I ett liberalt Örebro växer också landsbygd och stad tillsammans och den som väljer att bo utanför stadskärnan ska ha god tillgång på bredband, kollektivtrafik, service och tjänster.

Vi menar att det är avgörande att värna den tekniska utvecklingen för att kunna möta klimatkrisen. Örebro är en kommun där fordonsflottan ska vara fossilfri och där utsläpparen är den som ska betala för sina utsläpp.

Uppmuntran hellre än piska leder till utveckling i ett liberalt Örebro. Vi tror att en ren och bra miljö är en viktig investering i människors välbefinnande. Örebro är därför en kommun där det är lätt att göra kloka val utifrån miljö och hållbarhet oavsett om du är företagare eller privatperson.

2 Övergripande Kommunledning

2.1 Inledning

Örebro kommun är en kommun som utvecklas och växer. Det är spännande och utmanande att möta de frågor som ska lösas. Var, när och hur ska bostäder, förskolor, skolor och nya företag planeras och hur ska vi lösa infrastrukturen så allt sitter ihop och blir den fantastiska kommun vi vill att Örebro ska vara?

Liberalerna vill att grönytor ska behållas och att nya grönytor ska planeras i takt med att staden växer. Förtäta är viktigt, men på rätt ställen. Örebro ska också planeras så att integrationen ökar mellan den rikedom av människor och kulturer vi har idag och som vi får mer av när kommunen växer. I den takt som Örebro växer ska vi också satsa mer på landsbygden - hela kommunen ska leva.

Liberalerna vill se en större decentralisering av förvaltningsstyrning och organisation. Beslut bör i större utsträckning fattas nära människor och deras behov. Liberalerna vill ha en tydlig och bättre kontroll per område så att områdesansvariga ges ett totalt ansvar för att både hålla ihop området och att styra det. Som det är nu så skevar ansvaret mellan både politiken och chefstjänstemän samt mellan programnämnder och driftnämnder.

Individens makt över sitt liv är ett huvudmål för Liberalerna. Det innebär att ingen annan ska bestämma vilken skola eller vilket omsorgsboende örebroaren ska kunna välja för skattemedel. Lagen om valfrihet (LOV) behöver fortsätta att utvecklas i Örebro. Just nu är det inte likvärdigt eller helt öppet för alternativa utövare.

Kommunen ska i första hand ta ansvar för sin kärnverksamhet och inte konkurrera med näringslivet eller civilsamhället. Framtidens utmaningar kommer behöva mer samarbete mellan alla dessa tre sektorer. Näringsliv och civilsamhälle ska tillfullo respekteras och ges utrymme och möjlighet till långsiktigt planerande.

Fortsätta att minska antalet politiska uppdrag

Den politiska organisationen minskas med cirka etthundra politiska uppdrag. En sådan förändring innebär möjligheter till effektiviseringar av kommunal administration men även till kortare ledtider och mer likvärdig omsorg och service. Liberalerna vidhåller att programnämnds-nivån är en onödig nivå som går att ta bort. Besluten kan och bör fattas på driftnämnds-nivå. Så kommer resurserna närmare medborgarna. I den mån övergripande arbete måste utföras ska utskott till kommunstyrelsen införas.

Liberalerna vill ha fler självstyrande enheter/intraprenader. Enheterna ska vara klart definierade och förståeliga för såväl dem som jobbar där som för dem som kommer i kontakt med dem. Det handlar om att EN skola kan bli en enhet, eller ETT äldreboende, eller EN förskola. Att bli en intraprenad innebär stora möjligheter till ökad effektivitet, högre kvalitet för örebroarna och bättre arbetsvillkor för kommunens medarbetare. En av framtidens största utmaningar är att använda inköpskronan mer effektivt, det vill säga få bättre rutiner och kontroll på kommunens utgifter. Liberalerna tror att alla verksamheter kan bli intraprenader. Med ansvar och fokus på den egna

verksamheten kommer bättre marginaler och resurser att skapas. Det har tidigare erfarenheter tydligt visat.

Liberalerna vill återinföra att intraprenaderna får behålla hela sitt överskott.

2.2 Organisation

Liberalerna vill förändra såväl den politiska som den administrativa organisationen. Politikens roll har förändrats. Genom EU-medlemskap finns en nivå med regelverk som påverkar oss. Ökad valfrihet ger medborgarna möjlighet att själva ta mer ansvar, ansvar som tidigare togs av politiker. Det ökade europeiska samarbetet är bra. Ökad individuell valfrihet är en utveckling som vi liberaler bejakar. Globalisering och ökad personlig frihet är en liberal grundtes.

Liberalernas förslag till en förbättrad organisation:

- Programnämnderna tas bort. Beslut ska fattas i driftsnämnder, närmare medborgaren.
- En renodlad kulturnämnd skapas med en egen förvaltning och kulturchef. Fritidsgårdarna flyttas till fritidsnämnden. Områdesutveckling och Konsumentrådgivning flyttas till Kommunstyrelsen.
- Miljö- och byggnadsfrågor hanteras av en nämnd.
- Planerna att Socialnämnderna slås ihop till en socialnämnd blir ett faktum.
- Vård- och omsorgsnämnderna slås ihop till en vård- och omsorgsnämnd.

2.3 Medarbetare

Kommunens medarbetare är vår viktigaste tillgång. För oss i Liberalerna handlar personalpolitik om i huvudsak tre områden:

- En rekryteringspolitik som gör det möjligt för oss att rekrytera de bästa medarbetarna.
- En politik som gör det möjligt att behålla och vidareutveckla kompetenta medarbetare. Det handlar om löneutvecklingen, om hur arbetsvillkoren i övrigt fungerar och hur man kan påverka på sin arbetsplats. Det handlar också om hur kompetensutveckling sker. Liberalerna vill öka möjligheterna till kompetensutveckling inom alla verksamhetsområden.
- En politik som gör det möjligt att ställa om kommunens organisation. Det handlar om att göra det möjligt att också avveckla medarbetare, vars kompetens inte behövs inom kommunen. En sådan politik måste upplevas som bra och utvecklande också för den enskilde medarbetaren.

Möjlighet till heltid - inte en ovillkorlig rättighet

Liberalerna i Örebro har en tydlig inställning till rätten till heltid. Kommunens uppdrag riktar sig inte i första hand till medarbetarna, utan till örebroarna, som behöver vår service. Det innebär att vi prioriterar en bättre service till de äldre före en ovillkorlig, och dyr rätt till heltid. Men det innebär också att vi prioriterar rätten att slippa delade turer, eller hoppande mellan olika

arbetsplatser, före en ovillkorlig, och stelbent, rätt till heltid. Om vi vill att Örebro kommun på allvar ska vara en jämställd organisation måste man inse att arbetstid också är en jämställdhetsfråga. Därför kommer vi begära att cheferna organiserar arbetet så att det blir möjligt för fler att arbeta heltid, om medarbetarna så vill.

Liberalernas förslag till förbättringar för medarbetarna:

- Osakliga löneskillnader åtgärdas årligen efter lönekartläggning.
- Kommunen ska prioritera löneutveckling för kvinnodominerade yrken med eftergymnasial utbildning. Det handlar om att uppvärdera yrken som lärare, förskollärare, socionomer, sjuksköterskor och så vidare.
- Lönespridningen ska öka. Det innebär att det ska vara större skillnader, mellan den som kommer som ung och nyanställd och den som under flera år fått större erfarenhet och tillgodogjort sig kompetens genom vidareutbildning. Men det handlar också om en individualiserad lönesättning där medarbetares goda arbetsinsatser prioriteras.

2.4 Vuxenutbildning och Arbetsmarknad

Liberalism är vägen till egenmakt

Vuxenutbildning- och arbetsmarknadsnämndens syfte är att skapa rätt förutsättningar för att varje individ ska lyckas, oavsett när i livet. Det kan handla om svenska för invandrare, arbetsförberedande åtgärder eller ett rent ekonomiskt stöd. Örebro ska byggas starkare med arbete och självbestämmande i fokus. För att det ska vara möjligt ska vuxenutbildningen utökas och det ska läggas ett större fokus på att komma i arbete. Örebros vuxenutbildning ska ställa tydliga krav och ha tydligare riktlinjer för att skapa en väl fungerande utbildning. Örebros vuxenutbildning behöver politiska krafttag, där utbildningen får anpassa sig efter varje individs kunskaper och erfarenheter.

En liberal och lärorik vuxenutbildning

En stor andel av dem, som under senare år kommit till Örebro, har en låg utbildningsnivå. Liberalernas politik innebär att ge varje människa goda förutsättningar att utveckla sina kunskaper och färdigheter under hela livet. Därför krävs också en väl utvecklad vuxenutbildning.

Örebro ska utöka möjligheten för varje individ att själv välja sin väg. Liberalerna vill se ökad individualisering av SFI-undervisningen¹ samt underlätta kombinationen av studier, praktik och arbete.

Snabbspår och distansstudier

Nyanlända har olika förutsättningar och behov. Därför ser Liberalerna ett behov av en bredare SFI-utbildning. Vi ser att utbildningen har behov av snabbspår för dem som snabbt kan komma ut i arbetslivet genom sina tidigare utbildning och erfarenheter. Det andra vi vill pröva är distansstudier, vilket breddar möjligheterna att delta i undervisningen med respekt för individens förutsättningar.

---

¹ Svenska för invandrare

SFI – för integrationen

Liberalerna i Örebro verkar för att SFI ska integreras i Komvux både som ett integrationsverktyg men också så att utbildningskrav skräddarsys efter varje nyanländs behov av kunskaper för att få ett arbete. Vi måste också utöka möjligheterna att kombinera utbildning och praktik.

Liberalerna vill se utvecklande av ”SFI-Online”, ett sätt att bredda möjligheten att studera.

Liberalerna vill se fler möjligheter till breddad validering inom kommunen för att se om det kan leda in till snabbare praktik eller arbete när kompetens och utbildning redan finns.

Liberalerna vill få fler föräldrar att läsa SFI. Vi tror att föräldragrupper, i anslutning till studierna, skulle kunna ge möjlighet till att fler föräldrar får verktyg att hantera sin situation och sina barn i ett svenskt samhälle. Föräldragrupper bör också leda till att man lär sig svenska fortare.

Fler chanser i livet

Fler måste få möjlighet att omskola sig eller förbättra sina grundkunskaper. Liberalerna vill ha fler platser på yrkeshögskolan och att alla ska ha möjlighet att läsa på Komvux. På så sätt får vi alla fler chanser i livet.

Större satsningar på vuxenutbildning

Örebro behöver en stark vuxenutbildning för dem som vill förbättra sina grundkunskaper, specialisera sig inom ett yrke eller förbereda sig för högskolestudier. Därför måste vi satsa mer på vuxenutbildningen.

Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsnämnden måste sluta slösa

Örebros vuxenutbildningsnämnd har de senaste åren gjort många försök att få människor i arbete. Många åtgärder är bra, men flera är politiska luftslott som direkt bör avslutas. Vuxenutbildningen måste bli mer effektiv och bättre ta till vara varje skattekrone.

Liberalernas förslag till förbättringar för Vuxenutbildning och arbetsmarknad:

- Utöka självständighet och fria val för studerande inom vuxenutbildningen samt införa distansundervisning.
- Ökade resurser för en kvalitativ utbildning. Med fler sökande kommer större ansvar. Vuxenutbildningen i Örebro behöver ökade resurser för en kvalitativ utbildning.
- Införa snabbspår för snabbare validering av kunskaper.
- Utveckla mer effektiva arbetsåtgärder för att få fler i arbete.
- SFI integreras i Komvux.
- Vuxenutbildnings- och arbetsmarknadsnämnden förblir en egen nämnd.

Prioriteringar Vuxenutbildning och Arbetsmarknad	2018
Sifferprioriteringar VuXam 2018	1 400
Utveckling av SFI, praktik och yrkessvenska	1 000
Familjegrunder	400

2.5 Landsbygd

En levande landsbygd

För Liberalerna handlar regionalpolitiken ytterst om varje människas möjlighet att kunna ha makt och ansvar för sitt eget liv. En liberal landsbygdpolitik strävar efter att skapa förutsättningar för fler bostäder till dem som vill bo och arbeta på landsbygden eller i en mindre tätort. För en levande landsbygd behövs också bra infrastruktur, både vad gäller vägar, järnväg, och höghastighetsbredband.

Örebro kommuns landsbygd är full av möjligheter. Vi har en fantastisk natur, som inbjuder till rekreation och avkoppling. Men landsbygden är så mycket mer. Viljestarka människor, egna företagare, lantbrukare och de som bara vill bo i lantlig miljö. I många byar och orter i Örebro kommun spirar en blomstrande företagsanda och ett engagemang som är grundbulten i en bygds framgång. Liberalerna vill stödja ett gott samarbete mellan olika samhällsaktörer som resulterar i att det blir enklare att bo och verka på landsbygden. Ur engagemang och vilja skapas möjligheter.

Trots fullt av möjligheter står också landsbygden inför stora utmaningar. Att upprätthålla service på en godtagbar nivå utanför staden ställer stora krav på kommunen. Kommunal service, så som hemtjänst och sjukvård, måste fungera liksom förskola och skola. Det ska gå att vara både ung och gammal i hela Örebro kommun. Utbyggnaden av fibernät är avgörande för företagande på landsbygden. Snabba och säkra transporter med buss och tåg måste finnas och vi ser gärna fler privata initiativ som komplement till länstrafiken. Möjligheten att gå och cykelpendla på säkra vägar måste finnas, en utbyggnad av cykelvägar utanför staden ska prioriteras.

Samhällen förändras. En del orter, som blomstrade för hundra år sedan, är historia i dag. Så har historien sett ut och så kommer framtiden att se ut. För liberaler är värnandet om människors egenmakt och möjlighet att skapa sin egen framtid utgångspunkten. Urbanisering bygger i grunden på människors fria val och det välkomnar vi. Men de utmaningar som följer i spåren av denna utveckling vill vi bemöta. Genom att ge förutsättningar för en stark och vital landsbygd i Örebro gör vi också hela kommunen starkare.

Liberalernas förslag för att stärka landsbygden:

- Verka för jämställda regler för byggande i staden och på landsbygden.
- Stimulera företagsetableringar på landsbygden.
- Stimulera bostadsbyggande med olika upplåtelseformer.
- En snabbare utbyggnad med fibernät.
- Göra det lättare att bo och verka på landsbygden genom bra infrastruktur.
- Sörja för att det finns god omsorg och bra skola efter behov.
- Stödja och stimulera lokala utvecklingsgrupper och nätverk.

2.6 Bolag

I Örebro har startats en rad kommunala bolag som konkurrerar med näringslivet, riskerar kapital och/eller riskerar att ha en verksamhet inom vilken kommunen inte har relevant kompetens. Kommunala bolag kan vara bra men enbart då andra alternativ är uteslutna. I dessa bolag är demokrati och insyn i verksamheten starkt begränsad för medborgarna. Detta regleras i kommunallagen. Många av Örebro kommuns bolagskoncern ca 30 bolag kan enligt Liberalerna inte vara inom vare sig kommunallagen eller tjäna Örebroarna på rätt sätt. Kommunala bolag ska styras av uppdragsdirektiv och i första hand tjäna medborgarnas behov och inte tjäna pengar i konkurrens med marknaden.

Liberalernas förslag till förändringar inom bolagskoncernen:

- De tre kommunala bolagen som är gemensamma med Kumla kommun säljs:
Kumbro Utvecklings AB
Kumbro Vindkraft AB
Kumbro Stadsnät AB
- Det kommunala bolag som är gemensamt med Kumla och Karlskoga kommuner säljs:
Karlskoga-Örebro Biogas AB
- Kommunala bolag delägda av Örebro kommun säljs:
Gustavsviks Resorts AB
Gustavsviks Utvecklingsbolag AB

Försäljning av delar av den kommunala bolagskoncernen innebär minskad lånebelastning på koncernen. Kommunens riskexponering minskar drastiskt i och med att framförallt Kumbro Vindkraft AB avvecklas.

ÖBO ska agera som ett ansvarsfullt allmännyttigt bostadsbolag. Det innebär att fastighetssammansättningen ska ha en allmännyttig prägel. ÖBO ska inte agera som en dominerande aktör för dyra profillägenheter. Hyresnivåerna ska avspegla de reella marknadsvärderingar som hyresgästerna gör. Det ska vara en tydlig skillnad mellan lägenheterna i externa lägen, och lägenheterna centralt.

För att möjliggöra underhåll och renoveringar utan kraftigt ökade hyreskostnader, ska strukturerade försäljningar och ombildningar av fastigheter till bostadsrätter vara en strategisk del av bolagets verksamhet. Bolaget ska de kommande åren ombilda/sälja 2500 lägenheter. Den uppskattade reavinsten, minst 850 miljoner kronor, ska användas till att renovera bostäderna och därmed undvika onödigt stora hyreshöjningar.

Örebroporten ska utvecklas till ett bolag där såväl inköp och förädling som försäljning är naturliga delar av bolagets verksamhet. Bolaget ska inte förvalta fastigheter långsiktigt, om inte fastigheten finns utpekad i ett tydligt ägardirektiv. Avkastningen av bolaget ska därför långsiktigt öka, och motsvara en avkastning på minst 10 % av nettoomsättningen.

Futurum Fastigheter AB ska förvalta, utveckla och bygga kommunens skollokaler på ett kostnadseffektivt och för framtiden långsiktigt hållbart sätt. Det innebär att stort fokus ska läggas på att minska miljöpåverkan och reducera energiförbrukningen.

För att klara underhåll av kommunens skolor och ha långsiktigt handlingsutrymme krävs att Futurum kan ta ut marknadsmässiga hyror. Futurum bör verka för att maximal kostnadseffektivitet uppnås, då detta är en skattefinansierad verksamhet.

2.7 Ekonomi

Områdesramar 2018 / resultaträkning	
Barn o Utbildning	3 396 023
Socialvälfärd	3 021 196
Samhällsbyggnad	615 145
Kommunstyrelsen / KSF	401 246
Vuxenutbildning- och Arbetsmarknad	507 939
Landsbygd	6 711
Kommunledning	39 800
Stadsrevision	3 900
Valnämnd	3 700
Summa nämnder	7 995 660
Kommungemensamt	170 992
KS förfogande	251 800
Kommungemensamma stadsbidrag	-134 400
Finansiering	-204 900
RESULTATRÄKNING	
Verksamhetens kostnader	8 079 152
Avskrivningar	250 000
Summa kostnader	8 329 152
Kommunalskatt inkl. utjämning	6 686 800
Stadsbidrag	1 671 000
Utökat stadsbidrag (ej beslutat)	65 700
Stadsbidrag byggbonus	25 000
Summa intäkter	8 448 500
Resultat exkl. finansnetto och utdelning	119 348
Finansnetto exkl. utdelning	115 000
Utdelning bolag	44 000
Årets resultat inkl. finansnetto och utdelning	278 348
Årets resultat exkl. finans inkl. bolagsutdelning	163 348
Resultat andel av skatteintäkter exkl finansnetto inkl. utdeln.	1,95 %

3 Hållbart Örebro

3.1 Inledning

Ett hållbart Örebro är ett Örebro med god balans mellan ekonomi, sociala faktorer, miljö och etik. Näringslivsklimatet behöver bli bättre. Det civila samhället måste ses som en medspelare och inte som ett komplement. Klimat, mångfald och genus måste genomsyra alla verksamheter och Örebro måste växa och förtätas etiskt, smart och efter behov.

Mätningar visar att näringslivsklimatet inte är på väg tillräckligt framåt i Örebro. En bidragande orsak är den nuvarande kommunledningens syn på var gränsen går mellan offentligt och privat företagande. Regler och förutsättningar är inte tillräckligt tydliga. Kommunala bolag bildas i en aldrig tidigare sedd takt. Det är inte bra och vi vill sälja flera kommunala bolag.

En ekonomi där den offentliga sektorn agerar på den privata sektorns sida, snedvrider konkurrens och skapar en sämre tillväxttakt. Sämre tillväxt leder till färre arbeten.

Örebro kommun har en arbetslöshet som är högre än riksnittet. En orsak till detta är att såväl kommun som region har en oproportionerligt stor offentlig sektor. När kommunen dessutom agerar på den öppna marknaden skapas sämre förutsättningar för arbete.

3.2 Näringsliv

Kommunens upphandlingar ska möjliggöra för fler lokala företagare att medverka i upphandlingen. När kommunen eller kommunens bolag kräver omfattande arbetsmarknadsåtgärder, som en del i upphandlingen, stängs de mindre lokala företagen ute. Liberalerna vill förändra kravet på arbetsmarknadsåtgärder vid upphandlingar, och anpassa upphandlingarna till det lokala näringslivets möjligheter. Örebro kommun måste se till att småföretag får större möjlighet att utvecklas genom att deras kvalitét valideras högre än antalet bokslutsår.

De servicegarantier som införts ska utvecklas och förbättras. Kommunen ska inleda ett arbete med regelförenkling, för att skapa större möjlighet för ett växande näringsliv.

Liberalerna vill införa utmaningsrätt inom all kommunal verksamhet. Det innebär att ett privat företag kan begära att kommunen prövar om upphandling av en begränsad verksamhet kan ske. Därefter prövar kommunstyrelse och kommunfullmäktige om upphandlingsarbetet ska startas.

Liberalernas förslag till ett förbättrat näringslivsklimat:

- Förändra arbetsmarknadsåtgärder i upphandlingsrutiner.
- Förkorta ledtider och förenkla kommunens processer samt utveckla servicen mot näringslivet.
- Möjliggöra att små lokala företag kan delta i upphandlingsförfarandena.

- Upphöra med Örebro kommuns illojala konkurrens gentemot näringslivet.

3.3 Miljö och Klimat

Vi ska bromsa klimatförändringarna och samtidigt ha god ekonomisk tillväxt och behålla jobben. Det gör vi med fortsatt forskning, ekonomiska styrmedel och internationellt samarbete. Framtidens miljöutmaningar är stora och internationella. Med vetenskap, teknik, demokrati, internationellt samarbete och marknadsekonomi har vi goda möjligheter att lösa många problem.

Liberal miljöpolitik handlar om ansvarstagande utifrån kunskap och marknadsekonomiskt tänkande. Tillväxt behövs för att vi ska kunna möta miljöutmaningarna. Genom forskning och innovationer kan många miljöproblem lösas. En liberal miljöpolitik medverkar till att förenkla för människor att ta ansvar, inte till att detaljstyra deras vardagsliv. Vi utgår från försiktighetsprincipen samt principen att det är förorenaren som ska betala.

Klimatförändringarna är ett stort hot mot vår livsmiljö. Mänskligheten står inför fler globala och lokala utmaningar. Det handlar till exempel om utarmning av den biologiska mångfalden, brist på rent vatten och spridning av farliga kemikalier.

Det finns en potential att fortsätta bygga ut förnybara energislag i Sverige, men samtidigt är kärnkraften viktig för klimatneutral elproduktion. Att avveckla kärnkraften äventyrar klimatpolitiken och innebär ökade koldioxidutsläpp. Det skulle även få långtgående konsekvenser för elpriser och välfärd.

Kilsbergens unika natur- och friluftsvärden ska värnas från de ljudstörningar, som kommer från vindkraft och militära övningar. Kilsbergen ska vara öppet för allmänheten i så stor utsträckning som möjligt. Kilsbergens potential för framtida naturturism ska värnas.

Örebro kommuns unika fågelsjöar, Kvismaren och Tysslingen, ska värnas och göras tillgängliga för allmänheten via till exempel allmänna kommunikationer.

Kommunens klimatmål till 2020 ligger fast.

Liberalernas förslag till en förbättrad miljö:

- Skapa förutsättningar för utbyggnad av alternativ energiproduktion på rätt ställen. Vindkraft och solenergiparker ska koncentreras till redan exploaterade områden och platser med relativt låga värden för naturvård, kulturmiljö och friluftsliv.
- Höja ambitionen för att skydda den biologiska mångfalden. Det behövs fler skyddade sammanhängande områden både på land och i vatten, till exempel i form av marina reservat.
- Örebro ska bidra mer för att rädda Östersjön från övergödning och hålla nere utsläppen av kadmium.
- Bort med farliga kemikalier, särskild hänsyn tas till barn och ungas känslighet samt till den samlade effekten då flera olika kemikalier samverkar.
- Satsa på klimatsmarta transporter. Rusta upp och bygga ut järnvägen och satsa på snabbhetståg. Bygg ut kollektivtrafiken i tätorter, underlätta för elbilar och skapa säkra

förutsättningar för att cykla. Ett robust järnvägssystem och väl utbyggd kollektivtrafik är en förutsättning för en fungerande arbetsmarknad och bidrar till klimatsmarta transporter.

3.4 Jämställdhet

Sverige är fortfarande kvar i en situation där vi skapar orättvisa skillnader mellan könen. Kvinnor tjänar mindre än män. Det följer kvinnorna hela livet ut, då även pensionen påverkas. Kvinnor är i majoritet ibland dem med deltidsanställning. Kvinnor står för de flesta långtidssjukskrivningarna. Kvinnor står för majoriteten av ansvaret av det obetalda hemarbetet. Män får sällan möjlighet till deltidsarbete. Mäns föräldraledighet skapar ofta ekonomisk förlust i en familj. Män drabbas oftare av hjärt- och kärlsjukdomar, så som hjärtinfarkt med allvarlig utgång, ofta relaterat till stress.

Jämställdhet måste vara något som genomsyrar kommunen på alla nivåer, inom all verksamhet och inom allt beslutsfattande. Jämställdhet är en kommunledningsfråga och ska knytas till såväl den politiska som den administrativa kommunledningen. Jämställdhet får inte vara en angelägenhet bara för några brinnande eldsjälar eller finnas inom ett fristående område utanför den dagliga verksamheten. Jämställdhet ska vara grunden i all verksamhet inom den kommunala organisationen.

För att nå ett jämställt samhälle är det bland annat viktigt att uppmuntra privat företagande i kvinnodominerade branscher, att verka för att män tar ut en större del av föräldraledigheten och att skapa förutsättningar för att utbildningsvalen blir mindre könsbundna.

Kommunen ska garantera service på lika villkor för varje medborgare oavsett kön. Medborgarna ska känna sig trygga i att genusperspektivet alltid genomsyrar det dagliga arbetet i kommunen där besluten fattas, att resurser fördelas rättvist mellan könen och att jämställda normer skapas.

Alla chefer i Örebro kommun ska vara kunniga i jämställdhet, förstå olika faktorerers inverkan, kunna arbeta proaktivt och ta ansvar för att skapa en jämställd organisation. Kommunen ska fortsätta att justera osakliga löneskillnader på årlig basis, innan annan lönerevision görs. Andra arbetsrelaterade förmåner ska vara jämställt fördelade. Sexuella trakasserier ska inte förekomma inom Örebro kommun. Det ska vara enkelt att vara förälder och att arbeta i Örebro kommun, oavsett om du är pappa eller mamma. Medarbetare ska erbjudas arbetstid till den sysselsättningsgrad som de önskar oavsett kön, så långt det är möjligt. Andelen män som arbetar inom vård och omsorg och förskola/skola ska öka.

Våld och förtryck i hederns namn

Sverige ska vara en rättsstat för alla - oavsett kön, etnicitet och sexuell läggning. Vi får aldrig blunda för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld samt förtryck. Våldet drabbar främst kvinnor och flickor, men även män och pojkar. Hedersrelaterat våld och förtryck får aldrig ursäktas för att det sker under kulturell täckmantel. Barn- och tvångsåktenskap stämmer inte med vår syn på jämställdhet och barns rättigheter. Mänskliga rättigheter är universella, okränkbara och gäller alla.

Enligt Örebro kommuns nya handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck ska kommunen ha en samordnare som agerar som bollplank men också ser till att samtliga nämnder arbetar aktivt med frågorna.

Liberalerna fäster stor vikt vid att kommunen arbetar aktivt mot våld i nära relationer samt

hedersrelaterat våld och förtryck och att alla nämnder följer handlingsplanen inom angivna tidsramar. Det är också av vikt att samtliga politiker får relevant utbildning i frågorna.

Liberalernas förslag till förbättrad jämställdhet:

- Skapa möjlighet för kommunalanställda, oavsett kön, att arbeta deltid eller heltid utan att det drabbar möjlighet till karriär.
- Trygga möjligheten till karriär och positiv löneutveckling för föräldrar som tar ut föräldraledighet, oavsett kön.
- Höja kompetensen i kommunens förskolor och skolor för att kunna arbeta normkritiskt och att se förbi könsnormer i bemötandet av barn och unga.
- Intensivt arbeta för att hälsofaror kopplade till kön förebyggs i kommunen.
- Arbeta aktivt med kommunens nya handlingsplan mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

3.5 Innanförskap för nyanlända

För att skapa en sammanhållen och integrerad kommun där alla kommer i innanförskap krävs att vi ser kommunen som en helhet. Politiken måste bygga på att alla människor i hela Örebro har förmåga att forma sin framtid efter egna förutsättningar.

Att känna sig som en del av samhället, inte minst i området där man bor, är grundförutsättningen för att positiv integrationsprocess för varje individ, varje familj och varje grupp.

Örebro ska vara en öppen kommun. Vi ska arbeta för att hela Örebro är tillgängligt för nyanlända. Vi ska skapa vägar och broar för nyanlända att göra klassresor och söka nya miljöer. Vi vill fortsätta en aktiv politik för att få fler människor att flytta till Örebro. Örebro ska vara välkomnande för alla dem som söker sig hit, oavsett om det är från regionen, nationen, Europeiska Unionen eller från världen runt omkring.

Introduktion och validering

En viktig del i arbetet för integration är en väl fungerande introduktion och ett gott mottagande av de flyktingar som väljer att bosätta sig här i Örebro. Kommunen ska skapa grundläggande förutsättningar för att varje individ ska ha möjlighet att forma sin egen framtid. Introduktion och undervisning ska anpassas efter den nyanländes behov och tidigare kunskaper. Därför behövs en noggrannare utredning av varje nyanländs utbildningsnivå. Utbildningsprogram ska ha konkreta och ambitiösa mål. Inte minst på SFI och VUXAM ska kunskaper och färdigheter nyanlända och nyinflyttade bär med sig, tas tillvara. Man ska snabbt kunna komma igång med sitt nya liv och kunna bidra till samhället, att hitta sin plats och sammanhang i sin nya tillvaro.

En grundläggande kunskap, för att kunna ta del av möten, lära känna nya vänner och arbeta i sitt nya hem, är att man lär sig svenska. Därför ska kraven på att lära sig svenska skärpas. Vi måste hitta fler sätt än att sitta på skolbänken för att lära sig svenska, till exempel praktik, arbeten och samtalsgrupper. Oavsett tidigare utbildning behöver alla språket. För att ett öppet, integrerat och fungerande samhälle ska bli verklighet, behövs gemensamma rättsnormer och gemensamma

mötesplatser samt det svenska språket som gemensamt kommunikationsverktyg, oavsett vilka andra språkkunskaper vi behärskar.

Det ligger i allas intresse att integration sker

Innanförskap och integration ska bygga på ett dubbelsidigt intresse. Det vill säga att både den lokala integrationspolitiken och de nya svenskarna visar intresse och vill integreras. Ett sådant samspel mellan Örebro kommun och nya svenskar är en förutsättning för att uppnå det bästa integrationsresultatet på alla samhällets nivåer. Integration är en brygga in i en ny tillvaro, inte en gräddfil. Bryggor är att kunna språket, känna kulturen och ha kunskap om svenska samhället.

Örebro kommun ska ha en tydlig liberal integrationspolitik, som i sin tur skapar förutsättningar för en positiv integration för människor, som har valt att bo här. Att integreras i ett samhälle innebär inte, att man för att bli accepterad ska ge upp sin kulturella särart, sitt ursprung eller sitt sätt att vara. Ett starkt samhällsbygge kännetecknas av allas rätt att vara olika, snarare än kravet på att alla ska vara lika. Integration angår alla samhällsmedborgare oavsett social ställning, kön, ålder, etnisk bakgrund, religion eller sexuell läggning. Det är viktigt att skapa samhörighet, gemenskap och ansvar för samhället i sin helhet.

Utvecklingsarbete kopplat till kultur och mångfald

Liberalerna vill värna kulturell mångfald och skapa ömsesidig respekt för kulturella skillnader. Därför vill vi se ett utvecklingsarbete med fokus på etnicitet och social hållbarhet/inkludering. Studieförbunden och civilsamhället kan vara viktiga aktörer. Liberalerna vill att Örebro kommun ska bidra genom att sprida kunskap och goda exempel samt initiera och/eller stödja projektverksamhet.

Liberalernas förslag till förbättrad integration:

- Uppgradera undervisningen i svenska språket till att innefatta praktik och samtal.
- Bättre anpassa introduktion och utbildning utifrån den nyanländas tidigare kunskaper och erfarenheter.
- Planera bostäder, arbetsplatser och anvisningsskolor som ökar mångfald och innanförskap och samtidigt skapa vägar och broar till hela Örebro.
- Utbilda nyanlända i svensk kultur och traditioner.

3.6 Civilsamhälle och föreningsliv

Liberalernas politik för det civila samhället syftar till att underlätta för denna sektor att fortsätta vara en viktig del i demokratin, att göra människor delaktiga samt att bidra till samhällsutveckling och välfärd.

Örebro kommun ska samverka med civilsamhället och följa upp överenskommelsen som antogs av kommunfullmäktige i april 2010. Örebro kommuns samverkan med det civila samhället innebär att man följer upp några grundläggande principer för samverkan. De är:

- Principen om öppenhet
- Principen om kvalitet

- Principen om långsiktighet
- Principen om dialog
- Principen om mångfald

Civilsamhället ska inte betraktas som ett komplement i samhällsutveckling utan som en nödvändig och positiv samarbetspartner. Den ideella sektorn ska ha möjlighet till utmaningsrätt och i vissa fall att starta verksamhet med kommunal finansiering för verksamheter som inte redan finns, men som kan vara av samhällsintresse.

Liberalerna vill medverka till en ökad regelbunden dialog med det civila samhället, att medborgardialoger återupprättas och att ett ökat medbestämmande genomförs.

Ett föreningsliv att räkna med måste ha långsiktiga avtal

Örebro kommun behöver föreningslivet i daglig dialog, aktivitet och i mycket annan verksamhet. Det innebär att vi respekterar föreningslivets roll och vill skapa långsiktigt förståbara strukturer i vårt arbete med sektorn och dess ansvariga. Det handlar exempelvis om tydliga och långsiktiga bidragssystem, om att kommunen inte ska villkora bidragen mer än nödvändigt och att föreningslivets engagemang bejakas.

Föreningslivet är den plats där många medborgare lär sig att bli en del av den demokratiska processen. Genom att engagera sig i en förening blir det även lättare att göra sin röst hörd, och på så sätt kunna medverka i att skapa ett starkt samhälle. Därför behöver Örebro kommun satsa på de ideella krafterna, som varje dag kämpar för att utveckla staden, både stora som små. Kommunen ska inte konkurrera genom att starta upp egna föreningar. Det hindrar dock inte långtgående samarbete eller långsiktiga bidragsförhållanden.

Liberalernas förslag till att stärka civilsamhället:

- Anordna regelbundna träffar mellan föreningar och kommunen.
- Ge långsiktiga avtal och bidrag för förutsättningar till bra insatser.
- Kommunicera med föreningar innan beslut tas som angår dem.
- Inte starta konkurrerande verksamhet med föreningslivet.

3.7 Infrastruktur

Örebro har ett bra läge i Sverige. Ofta pekar vi på att vi är Sveriges demografiska centrum. Men det finns stora risker att framtida godsströmmar och även persontrafik kommer att dras öster och söder om Örebro. Liberalerna menar att de viktigaste infrastruktursatsningarna är en järnvägsförbindelse Stockholm – Oslo via Örebro.

Vägnät bör byggas med långsiktiga perspektiv där alla trafikanter kan harmoniera med varandra utan att skapa konfliktpunkter. Infrastrukturen i Örebro kommun ska genomsyras av säkra lösningar för oskyddade trafikanterna och anpassning ska ske för de mest utsatta, såsom barn och äldre samt de med funktionsvariationer.

Vi vill se en utveckling av Örebro där staden behåller sin stadsnära grönska. Infrastrukturen är så mycket mer än bara staden. Vi ser hela Örebro med dess potential.

Rörligheten för människor, idéer, kapital, varor och tjänster måste bli bättre, både i staden och på landsbygden. Detta skapar dynamik i samhället. För att få en fungerande landsbygd måste vi acceptera bilen och vi anser att kilometerskatt är något som motverkar detta.

En infrastruktur i världsklass behövs för jobben, tillväxten och välfärden.

Liberalernas förslag till att stärka infrastrukturen:

- Arbeta för en snabbare järnvägsförbindelse till Oslo via Örebro.
- Skilja på vägar för bil, cykel och promenad. Bredd och balans är viktigt.
- Planera för goda möjligheter att ta bilen in till city.

4 Barn och utbildning

4.1 Inledning

Liberalernas viktigaste fråga är utveckling, eftersom valfrihet och möjligheter kommer genom att varje enskild människa skaffar sig kunskap och utveckling. Det är också samhällets viktigaste redskap för trygghet och demokrati. Kunskap bryter ned klassbarriärer och öppnar nya dörrar där människor ges möjlighet att göra kloka val utifrån sina egna drömmar och behov.

Varje elev är viktig för allas framtid. Därför ska alla mötas individuellt och erbjudas utveckling efter förmåga. Vi ska satsa på både elever med särskild begåvning och elever med behov av särskilt stöd. Människor är olika och ingen väljer sin bakgrund. För liberaler är det därför av stor vikt att skolan ger stöd både till den elev som behöver hjälp och till den elev som behöver större utmaningar än andra.

Skolan är fundamentet för att få en bra start i livet. Därför måste vårt samhälle ha höga ambitioner rörande utbildningsväsendet och aldrig tappa fokus på utvecklingen av skolan. Tydlighet och respekt är ledord i Liberalernas syn på skola och utbildning. En skola där kunskapsbyggandet får stå i fokus ger våra unga de bästa förutsättningarna för att kunna skapa ett bra liv med arbete, hälsa och fritidssysselsättning. Skolan ska bara ha kvar de bästa pedagogerna och de bästa rektorerna. Genom tydlig kommunikation om skolsituationen mellan lärare-elev, lärare-vårdnadshavare samt tydlig kommunikation om kunskapskrav och krav på hög kvalitet i utbildningen, kan vi skapa ett samhälle där medborgarna är trygga och självständiga.

Elevhälsa är A och O

Elevhälsan måste tas på allvar. Elevers psykiska ohälsa ökar och det är oacceptabelt. Det innebär stort lidande och en förlust för vårt samhälle att elever inte får hjälp och att de upplever att deras behov inte respekteras eller bemöts. Skolan har ett stort ansvar att se och sätta in rätt hjälp i rätt tid. Elevers psykiska hälsa är också direkt avgörande för bättre måluppfyllelse och fortsatt kunskapsinhämtning i framtiden. Liberalerna vill se att Elevhälsoteamen stärks upp med fler kuratorer och psykologer samt att deras arbete och kunskap uppvärderas.

En viktig grundläggande förutsättning för både kunskapsinhämtning, lust till lärande och innanförskap för alla, är att våra barn och ungdomar är i skolan. Närvaron är inte tillräcklig hög. Vi måste se till att skolorna har kontroll över närvaro och rapportering av frånvaro till vårdnadshavare.

För att öka tryggheten och hälsan för våra barn och ungdomar behöver alla skolornas omklädesrum utrustas med någon form av skiljeväggar eller dörrar i duschutrymmena. Idag väljer många elever att inte duscha efter idrottslektionerna p.g.a. rädsla för att fotograferas eller tvingas utstå annan kränkande behandling.

Rätten till sitt eget språk

Rätten till sitt eget språk är grundläggande för hela individens kraft och möjlighet till utveckling. Det gäller hemspråk såväl som teckenspråk. Både miljöer och pedagogiska verktyg ska anpassas så att alla kan utveckla sina kunskaper, tex utrustas med hörselhjälpmedel. Liberalerna vill verka för

att alla nyproducerade förskolor och skolor skall anpassas för alla barn och ungdomar som har behov av hjälp för sitt hörande. Till exempel hörselslingor och ljudabsorberande lösningar i golv, väggar och tak.

Trygghet att få vara den du är

HBTQ-certifiera samtliga skolor i Örebro. I skolan ska alla elever känna sig trygga i att vara så som de själva vill vara. Ingen ska tvingas möta diskriminering för sin sexuella läggning. Var tredje transperson har övervägt självmord och läget är värst bland unga. Det är helt enkelt oacceptabelt och tyder på att mer kunskap krävs.

Det är du som ska bestämma var ditt barn ska gå i skolan

Valfriheten måste värnas. När konkurrens och goda exempel finns blir fler skolor attraktiva. Det skapar valmöjlighet och föräldrar och vårdnadshavare kan välja den skola de vill ha för sina barn. Det är föräldrar och vårdnadshavare som ska bestämma var barnet ska gå i skolan.

Liberalerna vill ha ett obligatoriskt skolval för alla. Skolor och förvaltningar ska ges både resurser och systemstöd för att se till att alla väljer. Detta ökar intresset för skolgången, för alla inblandade, och ger bättre måluppfyllelse med rätt skola för varje elev.

Oavsett val av grundskola vill Liberalerna se fria skolskjutsar och busskort för alla som har längre än 3 kilometer till skolan. Liberalerna vill alltså sänka gränsen från 5 till 3 km för skolskjuts och nå ett rimligt promenadavstånd. Det ska inte vara en kostnadsfråga att välja skola. Det blir en bättre skola för fler om frihet och kvalitet får råda.

Kunskap och utveckling i hela Örebro kommun

För att säkerställa att barn och unga kan nå utveckling i trygghet och i bästa miljö ser vi att de prioriterade målen i skolan är att förmedla kunskap och höja kunskapsnivån samt att förskolor och skolor finns i hela Örebro kommun, i city, bostadsområden och på landsbygd. Speciellt de mindre barnen bör, om kvalitén inte-upprätthålls, ges en möjlighet att gå i skola i närområdet med större lokalyta. Små barn behöver utrymme och äldre behöver vidgade vyer. Liberalerna vill verka för att F-3 skolor, så långt det är möjligt, finns att välja i närområdet i såväl stad som på landsbygd.

Hälsa, frihet och kultur i skolan

Värderingsgrunder och kulturella skillnader måste ständigt finnas i skolans tänk och undervisning. Detta för att skapa respekt och kunskap för varandra i vårt mångfaldssamhälle. Alla elever ska känna att skolan är en fristad och att alla, oavsett bakgrund, har möjlighet att ta del av all undervisning.

Unga människor behöver både rörelse och kultur under skoltid för att utvecklas. Därför är det också viktigt att skolgården är tillräckligt stor i förhållande till antal elever på skolan och utformad på ett sådant sätt att den stimulerar till rörelse. En av dagens utmaningar är att aktivera elever till mindre stillasittande genom fler idrottstimmar eller annan rörelse i skolan. Mer kultur i skolan bidrar också till ökad stimulans. Ofta kan inte skolan klara detta på egen hand. Därför vill Liberalerna verka för ett bättre samarbete med Kulturnämnden. Alla grundskoleelever ska garanteras att besöka minst en professionell scenkonstföreställning eller bildkonstutställning per läsår.

Liberalerna vill se över reglerna för Kulturkortet. Detta för att på landsbygden öka skolornas möjligheter att utnyttja kortet och inte begränsas av nuvarande för smala tidsramar och eventuella logistikproblem.

Måltiderna i skolan behöver prioriteras. Att inta god och hälsosam mat i en lugn miljö kan inte klaras av i en orolig matsal under 20 minuter. Tiden för varje elev i matsalen får inte bli för kort på grund av att tidsbristen så principen, ”ut in, in ut” får råda. Vi ser gärna att fler vuxna äter med eleverna i matsalen för att påverka både samtal och stämning.

Liberalernas övergripande förbättringar för skolan:

- Förstärka resurser och kunskap för att nå bättre elevhälsa och skolnärvaro.
- Öka elevpengen, grundtilldelningen, så alla elever dagligen får mer resurser.
- Utnyttja tider för fria aktiviteter till rörelse och motion.
- Införa skolval för alla elever och vårdnadshavare.
- Vara fria i tanken när det gäller nya former för att driva förskolor och skolor på landsbygden - detta med hög kvalitet.
- Stärka alla elevers rätt till sitt eget språk.
- Ge kulturgaranti för alla grundskoleelever.
- Stimulera de estetiska läroprocesserna i skolorna.
- Avlasta lärarna med sekreterare, assistenter eller andra lämpliga yrkeskategorier.

4.2 Förskola

Den svenska förskolan är fantastisk. De flesta flickor och pojkar i förskolan möter kompetenta och välutbildade pedagoger, deltar i god pedagogisk verksamhet och barnen och deras föräldrar känner sig trygga i förskolan. Samtidigt finns det stora skillnader mellan olika förskolor och olika områden.

Små barn - mer utrymme

En del av de minsta barnen, 1-3 år, finns på avdelningar med fler än 17 barn, medan andra finns på avdelningar som har betydligt färre. Det som ofta avgör gruppernas storlek är lokalernas beskaffenhet och storlek samt Örebro kommuns resursfördelningsmodell. Gruppens storlek bör bättre anpassas till barns behov av stöd. Barn under tre år bör inte gå i grupper med fler än 15 barn.

Behöriga förskolelärare i alla områden

Många av förskolorna i våra socio-ekonomiskt mest utsatta stadsdelar har svårt att rekrytera behöriga förskollärare, vilket leder till att den pedagogiska verksamheten, beskriven i läroplan för förskolan, inte kan säkerställas. Detta gör att förskolebarnen i dessa områden inte får likvärdiga pedagogiska förutsättningar som pojkar och flickor från områden där den pedagogiska kompetensen är väl tillgodosedd.

För att bryta trenden med att barn i särskilt socioekonomiskt utsatta områden inte går i förskolan behöver nya modeller och metoder prövas. Till exempel ökad samverkan mellan förskola/skola och det civila samhället för att bryta isoleringen och utanförskapet hos framförallt kvinnor. Här finns goda exempel runt om i Sverige. Genom att få fler flickor och pojkar till förskolan i dessa områden kan vi öka den så viktiga språkutvecklingen.

Fler måste vilja bli förskolelärare i Örebro

För att kunna öka antalet behöriga förskollärare i Örebro Kommun måste fler välja att utbilda sig till förskollärare. För att locka fler studenter måste förskolläraryrket framstå som attraktivt.

Under många år har lönerna inom förskolan halkat efter. Därför måste grundlönen ökas. Dessutom bör det införas ett extra lönetillägg för den som är behörig och väljer att arbeta i ett socio-ekonomiskt utmanande område, där det råder brist på behörig personal.

Förskollärare saknar idag tydliga karriärvägar. Det handlar inte bara om pengar utan också möjligheter till nya stimulerande arbetsuppgifter och större ansvar. Liberalerna vill därför införa karriärtjänster, liknande dem som finns i grundskola och gymnasieskola.

Liberalernas förslag till en förbättrad förskola:

- Möjlighet att minska barngrupperna.
- Anställa behöriga pedagoger.
- Ge högre löner och bättre karriärvägar.

4.3 Grundskola

Grundskoleverksamheten kommer att ställas inför ökade resursbehov. Antalet barn i åldern 6–15 år har ökat sedan 2011 och ökningen förväntas bli allt kraftigare de kommande åren. Redan under 2017 är antalet barn nästan 1 900 fler än vid utgången av 2013. I de lägsta årsklasserna, skolår 0–3, har antalet elever ökat sedan flera år tillbaka. Det är i den gruppen de stora ökningarna kommer tidigast och dessa år 2017 ca 950 fler än 2013. De högre årsklasserna kommer senare att gå en liknande utveckling till mötes med kraftiga ökning. Åldersgruppen 10 till 12 år förväntas vara nästan 600 fler 2017 jämfört med 2013 och 13 till 15-åringarna nästan 350 fler.

Alla barn är unika och behöver olika undervisning

För att våra elever ska få det bästa bemötandet under sina skolår bör alla pedagoger ges fortbildning i normkritiskt bemötande och ett bemötande som stimulerar lugn om det är det som behövs. Rätt bemötande säkerställer att eleverna blir sedda som de individer är och att eventuella hinder för deras lärande kan undvikas.

Behov av särskilt stöd måste säkras

För att möta alla barn måste det garanteras att alla barn får sina behov tillgodosedda. De elever som är i behov av särskilt stöd ska få det. Det spelar ingen roll vilket skälet är. Tillfälligt eller diagnos - alla ska bedömas dagligdags och stöd ska sättas in. Det är dessa elever som först ska ha tillgång till pedagogen i klassrummet. I tider av stor lärarbrist behövs fler lärar- och elevassistenter för både stöd och trygghet. Det innebär ett tydligare krav på arbetsbeskrivningar. Liberalerna vill möta detta med att ge mer resurser till rektorerna i form av grundtilldelning samt extra resurser till särskilt stöd. Ekonomin ska inte vara orsaken till att barn med särskilda behov lämnas utan insatser.

Centralt skolstöd - Rätten till trygghet och stöd!

Vi har idag en organisation i Örebro kommun, Centralt Skolstöd (CS), som erbjuder stöd och handledning till alla grundskolor i kommunen, oavsett huvudman och utifrån pedagogisk grund.

Centralt skolstöd behövs och bör utvecklas till att innehålla fler spetskompetenser samt stöd som inte finns ute på skolorna. CS ska vara skolornas fallskärmar när andra direkta insatser inte räcker till. Det bidrar till tryggare pedagogiska miljöer och bättre måluppfyllelse.

Fritidshem, fritids- och trygghetsaktivitet

Fritidshem är en viktig del av skolans pedagogiska verksamhet och har stor betydelse för goda resultat och måluppfyllelse i skolan. Fritidshemmen ska stimulera barnens lärande och sociala utveckling och vara en del i det livslånga lärandet. Därför är det viktigt att det finns en samsyn mellan förskoleklass, skola och fritidshem gällande det gemensamma uppdraget och hur detta ska utföras. Fritidshemmen ska vara trygga och ha en god pedagogisk kvalitet.

Förskoleklass till årskurs 3 (F-3)

Det är starten som är viktigast. Här lägger vi grunden till både trygghet och studielust. För att klara detta måste resurserna sättas in här. I denna ålder ska alla pojkar och flickor läsas av. Liberalernas ”Se alla barn-garanti” innebär att de små barnen, mellan 6 och 10 år, ska ha rätt att gå i en grupp där läraren har tid och möjlighet att se dem som individer och deras högst enskilda behov. För att lyckas med det måste förskollärare och lärare beredas möjlighet att varje dag möta och kommunicera med varenda elev. Det innebär betydligt mindre barngrupper och fler pedagoger för att säkerställa en god pedagogisk verksamhet i både förskolan och skola. Fler speciallärare behövs för att hjälpa till med rätt undervisning. Små barn behöver stora ytor, äldre barn behöver vidgade vyer.

Årskurs 4 till 6 (mellanstadiet)

Redan under mellanstadiet kan vi se att kunskapsklyftorna ökar, att skillnaderna mellan elever från studievana och studieovana hem ökar och att fler barn får ökat behov av stöd. Detta är också en period där eleverna får möta fler nya ämnen och förbereds för högstadiets krav. För barn med svenska som andraspråk krävs större och tidigare insatser av språkstöd för att undanröja språkliga hinder till kunskapsbyggandet.

För att möta barnens behov i årskurs 4-6 behövs således insatser på generell basis såväl som särskilda insatser. När det gäller valfriheten att välja skola finns idag en problematik med kostnader för skolskjutsar, som skapar en ojämlik situation och som försvårar det fria skolvalet.

Årskurs 7-9 (högstadiet)

Under högstadiet är det många elever som upplever sig stressade och skillnaderna mellan flickor och pojkar utkristalliseras ännu tydligare. Det är här eleverna ska göra sina val inför framtiden. Ett val som är svårt i sig och även försvåras då valet kanske inte handlar om vad eleven vill utan vilka möjligheter som finns kopplat till betygspoäng.

Målet är att alla elever går ut med godkända betyg i alla ämnen och då måste vi satsa. En satsning som kostar i detta skede men som innebär minskade kostnader i framtiden. Får vi fler att klara skolan får vi färre som går rakt ut i utanförskap. Tidigare och mer tid för varje elev med Studie- och yrkesvalsledare tror Liberaler både kan öka intresset för framtiden men också få eleverna att söka sig till rätt utbildning. Då många elever med svenska som andraspråk möter stora hinder under högstadiet, bör kommunen satsa på ökat språkstöd för att säkerställa att fler kan erövra godkända betyg som bär vidare till gymnasiet.

Liberalernas förslag till förbättrad grundskola:

- Införa tidigare och tydligare insatser i förskola och förskoleklass.

- Utgå från små barngrupper som kan växa med tiden.
- Garantera speciallärare i F-3 för att nå läs-, skriv- och räknegarantin.
- Införa läxhjälp för alla elever i årskurs 4-6.
- Införa en Se-alla-barn-garanti.
- Skapa tryggare utemiljöer.
- Se till att det är mer vuxennärvaro på rasttid.
- Utöka språkstödet för elever med svenska som andraspråk.
- Utöka stödfunktioner för barn med särskilda behov.
- Utöka tillgången till studie- och yrkesvägledare på skolorna.
- Utöka elevhälsovården med kuratorer och psykologer.

4.4 Särskola

Alla elever behöver få en utbildning som är anpassad utifrån just deras behov och förutsättningar. Särskolan har en mycket viktig uppgift i att låta varje enskild elev utvecklas och lära efter sina unika förutsättningar, för att kunna delta i och bidra till samhället. Utbildningen i särskolan ska utformas så att elever utmanas i sitt lärande och ges en god långsiktig utveckling. Det är viktigt att fokusera på att särskolan är en pedagogisk miljö som ska ges samma förutsättningar som övriga skolyper för att skapa en lärande miljö med möjlighet till individanpassning.

Det finns idag en sned fördelning mellan kommunens särskolor där barn med multifunktionsnedsättningar ofta hamnar i en skola medan barn med en högre prestationsförmåga hamnar i en annan. Det finns mycket att vinna på att skapa en bättre mix, vilket ger en utvecklande dynamik för både elever och personal.

Elever i särskolan ska garanteras fungerande skolskjuts efter skoldagen och i det ska även inkluderas fritids.

Liberalernas förslag för en förbättrad särskola:

- Minska segregering av elever på grund av olika grader av funktionalitet.
- Anpassa lokaler ändamålsenligt så de möjliggör dynamik, utevistelse och stimulans.
- Skapa högre pedagogtätthet.
- Se till att nödvändiga hjälpmedel finns för den pedagogiska verksamheten och alltid tillhandahålls av skolan.
- Ge kontinuerlig pedagogisk fortbildning för pedagoger med fokus på särskolan.
- Säkerställa väl utbyggd och fungerande skolskjuts med tydlig kommunal styrning.

4.5 Gymnasieskola

Gymnasieskolans syfte är att skapa förutsättningar för individen att, som myndig person bestämma över sitt eget liv. Detta åstadkommer vi genom att förbereda eleven inför högre studier eller arbetsliv. I den liberala gymnasieskolan har läraren hög status, belönas för sina meriter och ägnar sig åt undervisning istället för att tvingas vara en skolbyråkrat. Det är en skola, som ser till varje individ, respekterar rätten till frihet och jämlikhet oavsett bakgrund samt finns där för den, som behöver stöd och inte skapa glastak för den, som vill nå längre.

Örebro ska ha Sveriges bästa lärare

Att föra kunskap vidare till nästa generation är bland de viktigaste uppgifterna som någon yrkeskår har i samhället. Klassresan börjar i klassrummet med en bra lärare. Det är därför vi liberaler är så måna om att värna om läraryrkets status. För att Örebro kommun ska ha de bästa lärarna måste också vi vara den kommun som erbjuder bra löner och många möjligheter till fortbildning. Liberalerna satsar mer än något annat parti på högre lärarlöner och det gör vi för att vi, liksom forskningen, vet att läraren är den enskilt viktigaste faktorn för en elevs kunskapsutveckling. Svensk skola behöver fler yrkeskategorier i skolan. Till exempel administrativ personal, lärar- och elevassistenter. Det ger bättre utrymme för lärarna att både kunna ta det pedagogiska ansvaret och kunna ägna sig åt undervisningen. Örebro ska ha en positiv löneutveckling och ha Sveriges bästa lärare.

Bort med byråkratin

Sverige präglas i mångt och mycket av en övertro på politikens möjligheter att centralplanera fram goda resultat. Det kanske märks mest i form av den stora bostadsbristen, men är ett lika stort problem i skolan. I decennier har politiker från vänster och höger varit övertygade om att ju mer man kontrollerar skolan, ju bättre blir resultaten. Reformerna har istället lett till en avprofessionalisering där lärarna i allt högre utsträckning fått administrera politikernas krav på kontroll istället för att undervisa.

De nationella proven är viktiga redskap för att mäta de nationella resultaten i svenska skola. När läraren tvingas rätta prov för över ofta ett hundratal elever så tar det dock tid från undervisningen. Det riskerar att leda till att vissa elever får en orättvis bedömning på ett, för betygen, så tungt vägande prov. Därför borde de nationella proven rättas av externa examinatorer och på sikt även digitaliseras.

Lärare ska vara lärare och undervisa. Istället för att läraren lägger ner tid på att exempelvis rätta prov och sköta administrationen så anser vi liberaler att det kan anställas andra till dessa uppgifter, för att avlasta läraren.

Liberalernas förslag för en bättre gymnasieskola:

- Investera i högre lärarlöner.
- Utöka förstelärarsystemet, antalet karriärlärartjänster samt inrätta adjunktjänster.
- Höja IT-kompetensen bland lärare.
- Inrätta central rättning av nationella prov.
- Avlasta lärarna med administration, assistenter eller andra lämpliga åtgärder.

- Utöka antalet Yrkesprogram.
- Öka måluppfyllelsen.

4.6 Ekonomi

Prioriterade satsningar Barn och utbildning 2018

Liberalernas satsningar under mandatperioden på skolan utökas ytterligare i budget för 2018. Förutom tidigare lagda resursförstärkningar med bland stora satsningar på lärarlöner tillkommer nödvändiga satsningar på det som vi vet har störst betydelse för bättre måluppfyllelse i förskola och skola.

- **Extra satsningar på elevhälsan, alla elever måste bli rätt bemötta totalt 5 miljoner**
- **Extra satsningar på skolledarstöd för bättre skolutveckling totalt 5 miljoner**
- **Extra satsningar till skolorna i form av mer särskilt stöd 10 miljoner**
- **Extra satsningar på lärarlönerna med ytterligare 5 miljoner**

Prioriteringar i ram inom programnämnd Barn o Utbildning	2017	+/-	2018
Sifferprioriteringar BoU 2017-2018 (tkr)	32 000		23 500
Elevhälsa, förskola, grund- och gymnasieskola	4 000	-4 000	Se nedan!
Fria skolskjutsar till alla i grundskolan	3 000	2 000	5 000
Utöka särskild stöd till grund-, sär- och gymnasieskola		10 000	10 000
Skolledarstöd och utbildning	2 000	3 000	5 000
Karriärtjänster i förskolan	2 500		2 500
Skolskjutsar till särskolan	500	500	1 000
Höjning av lärarlöner	20 000	-20 000	Se nedan!

Prioriteringar för statsbidrag inom BoU	2018
Sifferprioriteringar BoU -2018 (tkr)	30 000
Elevhälsa, förskola, grund- och gymnasieskola	5 000
Höjning av lärarlöner	25 000

5 Social välfärd

5.1 Inledning

En välfärd i världsklass - Välfärden ska stötta och lyfta.

Om friheten ska gälla alla, behöver vi gemensamt ta ansvar för varandra. Vi kommer ju inte till världen med samma möjligheter, och förutsättningar kan plötsligt ändras. Med en välfärd i världsklass ser vi till att varje människa får chans att forma sitt liv.

Varje individ ska under hela sitt liv styra sin tillvaro. Att ha den fulla makten över sin vardag, ska vara en självklarhet. Samhället ska se till, att du känner dig trygg och att du får det stöd du behöver. För Liberalerna går valfrihet och trygghet hand i hand.

Varje kvinna och man ska kunna leva sitt liv efter sin egen tolkning av begreppet "hög livskvalité", oavsett ålder, funktionsnedsättning, etnicitet, sexuell läggning eller av andra skäl. Det kräver en politik, som uppmärksammar dina särskilda behov. Vi måste ha strategier att stötta varje individ att fylla sina behov, utan att ta över individens ansvar. Det kräver attitydförändringar, såsom till exempel att samhället görs tillgängligt för alla. Alla människor har behov av att uppleva frihet.

5.2 Äldreomsorg

Ta vara på de årsrika örebroarna

Liberalismen utmanar den traditionella synen på de "gamla". Vi vill uppvärdera erfarenhet och årsrikedom. Kommunen ska se äldre medarbetare som en tillgång. Det ska finnas en öppenhet för att ge fler möjlighet att arbeta längre utifrån eget val.

Begreppet "åldrande" får ofta en negativ klang. Att åldras innebär att du blir allt rikare på år och erfarenhet. Årsrikedom måste uppvärderas. Erfarenhet är något, som bara kan förvärfvas genom att leva, lyckas, misslyckas och dra slutsatser. Årsrikedom utmanar. Vårt samhälle värderar inte ålder och erfarenhet. Det finns ett tydligt ungdomsperspektiv i vårt samhälle.

Åldrande är positivt eftersom livslång erfarenhet och kunskap kan nyttjas och förmedlas, men är inte alltid problemfritt. Ett exempel är ensamhet, sorgen över en inte fungerande kropp, att inte klara sig utan hjälp, att alltid ha ont, etcetera. Då är det lika viktigt för en åsrik person, som för en medelålders eller ung, att få professionell hjälp i form av terapeutiska samtal och stöd. Åldrandet ska inte ses som intåget in i en grå kollektivism. Alla seniorer har inte samma behov eller samma resurser. De årsrika är individer med sina önskemål och drömmar. Liberalerna ser alla människor, oavsett ålder, som individer.

Äldre hörselnedsatta eller döva

Örebro har benämnts Europas teckenspråkshuvudstad. I Örebro finns det många som talar teckenspråk och vi har Europas största tolkcentral samt skolor och andra verksamheter som riktar sig till döva och hörselskadade. Däremot saknar våra teckenspråkiga årsrika medborgare

boenden som kan tillgodose deras behov att kunna kommunicera. Det är viktigt för Liberalerna att vi tar med detta när vi planerar avdelningar och nya boenden.

Liberalerna anser det också vara av vikt att kommunen erbjuder samtliga undersköterskor och sjuksköterskor utbildning i teckenspråk i samband med verksamhetens kompetensutveckling. Detta för att höja kvaliteten på kommunens äldreboende i bemötande av kommunens åsrika medborgare.

Aktiv hela livet

Meningsfull sysselsättning i form av kultur, socialt umgänge och fysisk aktivitet har stor betydelse för att ge oss ett friskt åldrande. Kommunen ska se till att möjligheter finns till detta. Kommunen ska genom egna initiativ bidra till att skapa möjlighet till ett meningsfullt liv för de åsrika.

Kulturutbudet är viktigt för den, som vill leva meningsfullt som senior. Kommunen har ansvaret för att kulturutbudet möter både kvinnors och mäns önsknings oavsett ålder.

Liberalerna vill utreda och införa en hälsopeng - riktad till föreningar, som erbjuder olika aktiviteter för äldre. Det är viktigt att ett varierat kulturutbud erbjuds alla äldre, både dem som bor i vård och omsorgsboenden och dem som bor i egen bostad.

Rätt utbildning för medarbetare

Kunskap inom gerontologi (läran om det friska åldrandet) och geriatrik (läran om åldrandets sjukdomar) är nödvändigt för en äldreomsorg med kvalitet. Örebro kommun ska samverka med Örebro Universitet för att säkerställa en god utbildningsnivå hos de egna medarbetarna. Även de privata äldreomsorgsanordnarna ska omfattas av kontinuerlig vidare- och fortbildning. Ett exempel på behov av mer kunskap är inom området om demenssjukdomar.

Rätt språkkunskaper är nödvändiga för att äldreomsorgen ska fungera. Örebro kommun ska kvalitetssäkra sin egen verksamhet så, att medarbetarnas språkkunskaper möter de äldres behov. Bristande språkkunskaper, även teckenspråk, får inte äventyra de äldres trygghet och omsorgens kvalitet. Vid behov ska kommunen, tillsammans med de privata aktörerna, anordna vidareutbildning i svenska. Liberalerna ser gärna att fler äldreboenden har flerspråkiga medarbetare. När vi åldras minskar inte sällan möjligheten att ta till sig information på andra språk än modersmålet.

Du ska ha rätt att välja var du ska bo

Män och kvinnor har rätt att välja sitt boende, så långt det bara är möjligt. Det gäller inte minst när du är åsrik. Privata och kommunala boenden är lika värdefulla. Vi gör ingen skillnad på huvudmannaskap. Det är kvaliteten på omsorgen, vården och boendet, som är avgörande.

Liberalerna anser att det ska finnas fler alternativ till boende för de äldre i kommunen. Planeringen av morgondagens äldreomsorg måste utgå från individens behov och anpassas till en ökad heterogenitet. Liberalerna anser därför att det bör finnas ett s.k. mellanboende där äldre bor i egen lägenhet men att det finns omvårdnadspersonal att tillgå i samma hus.

LOV inom hela äldreomsorgen

Lagen om valfrihet (LOV) har genomförts i Örebro. Det ser Liberalerna som mycket positivt. Det är en viktig del i att varje medborgare har möjlighet att bestämma, vem som ger stöd och hjälp. Det är dags att LOV utvecklas till att passa medborgarnas önskemål och behov!

Förhöjd grundbemanning

Idag finns det för få medarbetare för att skapa trygghet för de åsrika på våra vård- och omsorgsboenden, speciellt på natten. Vi tillför därför medel för att höja bemanningen på våra vård- och omsorgsboenden. Det är oacceptabelt att många avdelningar står helt utan personal under natten. IVO, Inspektionen för Vård och omsorg, har uppmärksammat att alltför många gamla, inte minst de med demenssjukdomar, lämnas ensamma utan möjlighet till snabb kontakt. Örebro egna vård- och omsorgsboenden uppfyller inte de grundläggande kraven. I vår budget ger vi möjlighet att stärka bemanningssituationen.

Bra mat också på äldre dagar

Tillagningskök ska finnas på varje äldreboende. Exempel efter exempel visar att bra mat, lokalt tillagad, inte blir dyrare. Dessutom bidrar dofter från köket till att göra de boende mer hungriga. Så är det när du är ung. Så är det när du är äldre.

Eftersom matvanorna varierar mellan generationerna är det av vikt att du får den sortens mat och de maträtter du är van vid. Därför vill vi Liberalerna att det i alla kommunala vård och omsorgsboenden serveras alternativ maträtt.

Liberalernas förslag för att förbättra för de åsrika:

- Örebro blir en föregångare inom geriatriken.
- Skapa ett geriatriskt centrum, en äldrevårdscentral, tillsammans med Region Örebro län.
- Att varje äldreboendenhet själv bestämmer över sin verksamhet.
- Skapa möjlighet till specialistutbildning i geriatrik och gerontologi för sjuksköterskor.
- Att alla som arbetar inom demensvården ska ha rätt utbildning.
- Att medarbetare har goda kunskaper i svenska, eller andra valda språk.
- Att det ska finnas tillagningskök på varje äldreboende.
- Möjliggöra för nya vård- och omsorgsboendeplatser, både kommunala och andra alternativ.
- Skapa anpassade träningsmöjligheter för äldre, både inom- och utomhus.
- Kommunen ger en hälsopeng till föreningar som aktiverar åsrika.
- Stärka grundbemanning nattetid på äldreboenden.
- Värdera äldre medarbetares erfarenheter och kompetenser.
- I alla kommunala vård och omsorgsboenden serveras alternativ maträtt.
- Möjliggöra för nya äldreboendeplatser både kommunala och andra alternativ (även på landsbygden).

5.3 Socialtjänst

Stark socialtjänst med valfrihet och gedigen kunskap

Stöd, när man är som allra svagast, är och har alltid varit en viktig fråga för Liberalerna. Socialtjänsten fyller en viktig funktion i varje välfärdssamhälle. Människor i utanförskap bör få ännu bättre hjälp och stöd till en bättre framtid. Socialtjänsten är ett skyddsnetz som är självklart i socialliberalismen. Socialtjänsten är ofta den sista instansen för utsatta människor, och en mycket viktig funktion i ett samhälle där de svaga får hjälp och stöd. I socialtjänsten ingår bland annat omsorg om de barn och ungdomar som riskerar att fara illa.

Bättre skydd för utsatta barn

En av faktorerna för att utsatta barn och unga ska få ett tryggt liv är att de möts av kompetenta och engagerade socialsekreterare, vilket kräver medarbetare med särskild kompetens. Det är inte rimligt att de minst erfarna socialsekreterarna får hantera de svåraste och tyngsta ärendena som berör barn och ungdomar.

Liberalerna vill stärka myndighetsutövningen i barn- och ungdomsvårdsärenden. Socialtjänsten behöver i takt med fler medborgare ha fler socialsekreterare. Socialsekreterare som handlägger barn- och ungdomsärenden ska ha särskild kunskap och erfarenhet och ha högre lön.

Karriärtjänster för socialsekreterare

Liberalerna vill genomföra flera förbättringar av socialsekreterarnas lönenivå. Vi vill höja lönenivån på samtliga socialsekreterare som arbetar med myndighetsutövning. Vi vill också införa karriärtjänster för kommunens socialsekreterare inom enheten för utredning av barn och ungdom. Denna satsning är ett led i att göra mer för utsatta barn. Med bättre villkor för medarbetarna blir Örebro kommun en attraktiv arbetsplats.

Vi vill tillsätta en utredning för att titta närmare på socialsekreterarnas befintliga lönetillägg och utöka antal socialsekreterare som kan vara berättigade till lönetillägget.

Vad det gäller karriärtjänster bör det, utöver särskilda arbetsuppgifter, kopplas en ekonomisk stimulans, i form av löneförhöjning om 5000 kronor per månad. Antalet karriärtjänster bör motsvara en socialsekreterare per grupp.

Socialjour

Ett barn som utsatts för övergrepp, bevittnat våld i familjen eller själv blivit misshandlat till exempel en "lördagsnatt" behöver hjälp av någon som ser och förstår barnets specifika behov just då. Det handlar om någon som kan ge stöd i den akuta situationen och vid behov initiera beslut om akut omhändertagande. Socialjouren i Örebro kommun ser till att akut professionellt stöd ges dygnet runt för hela länet. För att kunna bemöta och ge akut stöd behövs det socialsekreterare med många års erfarenhet och trygghet i sitt arbete.

Liberalerna vill att socialjouren får bättre förutsättningar att behålla erfarna och professionella medarbetare genom ett riktat extra lönepåslag samt att bemanningen utökas med ytterligare två medarbetare. På så sätt tror vi att kompetensen och kvaliteten på socialjouren kan behållas och stärkas.

Mycket arbete kvar mot våld i nära relationer

Varje år drabbas kvinnor, män och unga människor av våld i nära relationer. Trots stora satsningar återstår mycket arbete. Liberalismen ska verka för att skydda våldsutsatta män och kvinnor, flickor och pojkar.

”Centrum mot våld i nära relation” ska förstärkas för att säkerställa arbetet mot våld. Det är viktigt att samhället kan erbjuda skydd för kommunens medborgare oavsett var man bor i kommunen och om det är män eller kvinnor som drabbas av våldet. Idag har Örebro kommun i samarbete med Kvinnohuset möjlighet att skydda kvinnor som blir utsatta för våld i nära relation. Däremot har kommunen inget samarbete med civilsamhället eller egen möjlighet att skydda män som blir drabbade av våld i nära relation. Liberalerna vill inrätta ett skyddat boende för våldsutsatta män i samarbete med andra kommuner.

Enligt socialstyrelsen har barn som bevittnat våld eller förstått att våld ägt rum behov av stöd och hjälp att bearbeta sina upplevelser. Socialnämnden har ett särskilt ansvar för att barn som bevittnar våld eller andra övergrepp får stöd och hjälp i den omfattning de behöver.

”Centrum mot våld i nära relation” har i sitt uppdrag ett vuxenperspektiv och ger stöd och skydd till de vuxna som blir utsatta för våld. De har inte uppdrag att arbeta direkt med barnen som följer med sina föräldrar och som har bevittnat våld i nära relation. Vi vill att ”Centrum mot våld i nära relation” får ett utökat uppdrag och förstärks med en barnpedagog/kurator som har barnens bästa i fokus samt lyfter barnperspektivet i alla frågor. Stödinsatser ska erbjudas föräldrarna.

Socialtjänsten behöver också förstärka sitt arbete kring hedersvåld och förtryck. Socialtjänsten bör starta med en kartläggning kring handlägningsförfarandet när en individ utsätts för våld och förtryck i hederns namn.

Liberalernas förslag för en bättre socialtjänst:

- Stärka barnperspektivet och socialtjänstens förutsättningar i den sociala barn- och ungdomsvården.
- Fler socialsekreterare i takt med att kommunens invånarantal ökar.
- Inrätta karriärtjänster för kommunens socialsekreterare på utredningsenheten.
- Inrätta en barnpedagog/kurator som arbetar direkt med barn som bevittnat våld i nära relation.
- Inrätta ett skyddat boende för våldsutsatta män i samarbete med andra kommuner i närområdet.
- Förstärka och kartlägga handlägningsförfarandet när en individ utsätts för våld och förtryck i hederns namn.
- Lönepåslag med 2 000 kr för samtliga medarbetare som arbetar med myndighetsutövning för barn och ungdomar.
- Socialsekreterare med flera års erfarenhet ska handlägga barn- och ungdomsärenden.
- Inleda en utredning för att se möjligheten att höja lönenivån för samtliga socialsekreterare som arbetar för barn och ungdom.
- Införa karriärtjänster för kommunens socialsekreterare på utredningsenheten.

- Volymökningen ska i första hand användas till fler socialsekreterare i utredningsenheterna och socialjouren.
- Utredda och säkerställa skydd för utsatta personer boende på landsbygden.

5.4 Funktionsvariationer / Överförmyndare

Alla ska kunna förverkliga sig själva, oavsett vilken funktionsvariation man har.

Funktionsvariationer kan göra det svårt att vara med i samhället på lika villkor. Vi vill att alla ska ha samma möjligheter. Det kan gälla tillgänglighet, rätt till arbete eller långsiktighet i olika stöd. Funktionsvariationer ska inte vara ett hinder i livet.

Liberalerna som är stiftare av LSS-lagen anser det av vikt att alla människor i samhället ska ha rätt att leva på samma villkor oavsett funktionsvariationer. Lagen är en individualistisk möjlighetslag - en pluslag till SOL. Varje person är unik, har unika behov och önskemål. Olika funktionsnedsättningar kräver individanpassat stöd för att erbjuda goda levnadsvillkor. Det kan gälla allt från personlig assistans, särskilt anpassat boende utifrån olika funktionsvariationer eller daglig verksamhet. Därför är det viktigt att Örebro kommun tillförsäkrar att personlig assistans, särskilt boende och daglig verksamhet verkligen fungerar för dem som har behov av stöd. Liberalerna i Örebro anser att kvalitetsuppföljningar bör ske för att veta hur brukare med de största behoven hanteras. Detta ska i förekommande fall följas av förbättringsåtgärder.

Liberalerna anser att personer som bor i gruppboende ska ha möjlighet att även beviljas ledsagning för att kunna vistas utanför boendet på det sätt som den enskilde har behov av.

Liberalerna anser att medarbetare på LSS-boenden ska ha arbetsmetoder för att undvika tvångs- och begränsningsåtgärder. Därför ska alltid individuella bedömningar göras innan man låser gemensamma utrymmen såsom kylskåp och garderober på LSS-boenden.

Liberalerna anser att det ska finnas vaken nattpersonal på LSS-boenden. Säkerhet för personal och besökande är också av vikt på LSS-boenden.

Liberalerna anser att all daglig verksamhet bör samarbeta med sociala företag eller andra företag som är intresserade av att anställa personer med funktionsvariationer. Daglig verksamhet skall vara en tillfällig sysselsättning som ska, om möjligt, leda till på den reguljära arbetsmarknaden eller till studier för framtiden.

Liberalernas förslag för en bättre tillvaro för dem med funktionsnedsättning:

- Möjliggöra ytterligare boendeplatser för personer med funktionsnedsättningar.
- Förstärk säkerheten för personal som arbetar med att besöka särskilda boenden.
- Se till att medarbetare på LSS-boenden i Örebro Kommun, har arbetsmetoder för att undvika tvångs- och begränsningsåtgärder.
- Anpassa boendemiljön utifrån olika funktionsvariationer.
- Individuella bedömningar ska ske innan man låser gemensamma utrymmen, såsom kylskåp och garderober.

- Nattpersonal ska vara i tjänst som vaken och inte sovande.
- Dagliga verksamheter bör samarbeta med sociala företag för arbetsintegrering.
- Dagliga verksamheter ska vara en tillfällig sysselsättning, som om möjligt leder till anställning på reguljära arbetsmarknaden eller till studier för framtiden.
- Ledsagning skall erbjudas den boende på hens villkor.

Överförmyndare

Överförmyndare handskas med stora medel för många Örebroares räkning. Det är viktigt att kommunen ser till att detta sköts rättssäkert och att rutiner är hundra procentiga. Gode män ska ständigt utvärderas och rekryteras för att tillgodose de behov som finns.

5.5 Ekonomi

Prioriterade satsningar Socialvälfärd 2018

Liberalernas satsningar under mandatperioden på välfärden utökas ytterligare i budget för 2018. Förutom tidigare lagda resursförstärkningar på bland annat socialsekreterare och grundbemanningen nattetid i omsorgen så tillkommer nödvändiga satsningar på det som vi vet har störst betydelse för att i framtiden säkra upp en trygg välfärd.

- **Nya satsningar att höja lönen för sjuksköterskor 5 miljoner**
- **Nya satsningar på ledsagarservice på LSS-boenden 1 miljon**
- **Nya satsningar på ”tak-över-huvudgaranti” 2 miljoner**
- **Nya satsningar på en hälsopeng för årsrika 1 miljon**

Prioriteringar inom programnämnd Social Välfärd	2 017	+/-	2 018
Sifferprioriteringar SoV 2017-2018 (tkr)	19 000	9 000	28 000
Höjning av sjuksköterskelöner		5 000	5 000
Kuratorer för äldre	1 000		1 000
Socialsekreterare	3 500		3 500
Nattpersonal LSS-boenden	2 000		2 000
Grundbemanning nattetid i omsorgen	6 500		6 500
Sänkning av omsorgstaxan för äldre	2 000		2 000
Barnpedagog CMV	500		500
Karriärtjänster socialsekreterare på utredningsenheten	2 500		2 500
Socialjour	1 000		1 000
Ledsagarservice på LSS-boenden		1 000	1 000
Tak-över-huvudgaranti		2 000	2 000
Hälsopeng och aktivitetsstöd årsrika		1 000	1 000

6 Samhällsbyggnad

6.1 Inledning

Örebro är en fantastisk stad. Liberalerna värnar ideella krafter och gott entreprenörskap. Örebro har enorma möjligheter att utvecklas som en stark mellansvensk regionhuvudstad med ett rikt utbud av företag, av service och handel, av utbildning på många olika nivåer, av kultur och fritidsaktiviteter. Örebro ska vara en framgångskommun när det gäller ett framsynt klimat och miljöarbete.

Vi liberaler vill prioritera och underhålla det som kommunen har ansvar för inom samhällsbyggnadsområdet till förmån för nyinvesteringar i onödiga projekt som skapar ännu mer driftskostnader och underhållskostnader.

För att skapa dessa möjligheter krävs en framsynt kommunledning, som tillsammans med samhällets andra aktörer arbetar för att Örebro ska utvecklas. Kommunen ska inte ta över andra aktörers arbete. Örebro kommun ska vara en medspelare, där näringsliv, organisationer och enskilda tar det stora ansvaret för det lokala samhällets utveckling.

Vi ska bygga med förnuft och säkerställa att alla typer boende- och ägarformer finns i nyplanerade områden. Det ska finnas en blandning av hyresrätter, bostadsrätter samt villor på friliggande tomter i alla områden.

Grönytor och byggnation

Vi vill bevara parker och grönytor som är så viktiga för medborgaren, speciellt i högt exploaterade områden. Vi ser framför oss att den biologiska mångfalden är hotad om man inte arbetar insiktsfullt. Vi ska ha en klart medveten strategi för att säkra vår gemensamma miljö.

Liberalerna tror på att bygga högt med eftertanke och estetik i fokus men också på att hela Örebros yta måste utökas. Landsbygden måste ses som möjligt att bo och driva företag i.

Parker får inte bebyggas. De skall utvecklas och behållas. De är naturliga stråk för rekreation och lugn.

Fiber och bra datainfrastruktur

Alla ska ha tillgång till fiberuppkoppling. Detta är något som hela Örebro kommun ska erbjudas. Vi menar att landsbygden är starkt eftersatt i fiberfrågan.

Vi vill införa en fibergaranti för att uppfylla målet om 100 procent möjliga anslutningar på landsbygden.

Trygghet

Trygghetsperspektivet ska prioriteras vid ny- och ombyggnation av staden. Miljön i och runt stadens tunnlår, gång- och cykelstråk måste förbättras. Liberalerna vill att både bra belysning och modern teknik ska utredas i all planering för att göra Örebro tryggare.

6.2 Bygg/Miljö

Bygg hållbart, klimatsmart och estetiskt!

Liberalerna vill ha en genomtänkt förtätning av stadsbilden och skapa miljömässiga vinster. Parker och grönområden ska inte användas för byggnationer. Staden ska karaktäriseras av blandbyggnation anpassad till stadsplaneringens förutsättningar.

Vi värnar lokala aktörer som känner Örebro och dess historia gällande byggnation i Örebro.

Byggandet utanför staden ska stimuleras för att ge möjlighet till olika boendeformer under livets alla skeden.

Det är viktigt att bygga estetiskt och anpassat till omgivande bebyggelse. Vi vill införa en medveten arkitekturpolicy. Örebro ska tillsammans med byggandets alla aktörer, vara internationellt uppmärksammat för arbetet med stadsbyggnadsfrågor.

Liberalernas förbättringsförslag:

- Bygga hållbart och klimatsmart.
- Införa en medveten arkitekturpolicy.
- Värna om parker, grönområden och odlingsmark.
- Skapa flexibilitet avseende exploatering på strandnära tomter och attraktiva naturnära områden för att låta landsbygden blomstra.
- Göra uppföljning på hur strandskyddsreglerna tillämpas.
- Förenkla avstyckning av större tomter.

6.3 Teknik

Kommunen ska hålla service gentemot Örebroarnas breda behov. Staden ska vara framkomlig för alla oavsett deras möjlighet att röra sig. Både för boendet och näringslivet behövs god framkomlighet, tillräckligt med parkeringar och stora ytor för aktiviteter och möten. Liberalerna prioriterar säker framkomlighet både sommar som vinter och prioriterar detta före estetiska vägomläggningar.

Liberalerna vill också skapa bättre förutsättningar för att medborgarna ska, på ett smartare sätt, kunna följa sina anmälda fel till kommunens olika system som individen är kopplad till såsom vatten och avloppsanläggningarna.

I dag har man ytterst dålig kontroll på sina anmälda fel. Under många år har ett stort eftersatt underhåll skapats. Vi vill prioritera så att akuta avbrott förhindras. Vi vill satsa på stora infrastrukturella förbättringar för att minska de problem som i dag upplevs och som förväntas komma.

Trygghetsskapande åtgärder för individen är centrala frågor som vi liberaler värnar. Det innebär fler upplysta områden nattetid och extra bevakning på speciellt utsatta ställen såsom till exempel tunnlar, skolor samt andra områden.

Gator och underhåll

Örebro kommun lider av ett eftersatt underhåll av asfaltsbeläggning. Potthållsgaranti finns och fungerar väl och medborgarna får bra service. Det vi dock ser är att denna garanti har skapat ett glapp i det ordinarie underhållet av hela vägytan.

Liberalerna vill att tekniska förvaltningen får i uppdrag och budgetförutsättningar att, inom 5 år, utreda vägnätets kondition. Efter denna utredning sätts en prioritetsordning för att, där så erfordras, få nya beläggningsskikt på plats i hela Örebro.

Liberalerna tänker på alla individer i samhället. Men vi tänker lite extra på de mest utsatta i trafiken: barn, äldre och de med funktionsvariationer. Vi vill skapa målmedvetna trafiklösningar som ger välfungerande lösningar för att trygga alla i trafiken.

Liberalerna vill att tekniska förvaltningen ska prioritera gator som är i dåligt skick framför att projektera för större ombyggnader och asfhaltsläggning både centralt och på landsbygden.

Vi ser att Örebro växer och därför vill vi säkra att alla trafikslag har möjlighet att verka inom Örebro kommuns gatunät.

Mer miljövänlig och intelligent belysning av staden

Liberalerna vill också vara med och aktivt arbeta mot de satta klimatmålen. Vi föreslår därför att all gatubelysning som kommunen hanterar, ses över och byts till mer energieffektiv belysning med bättre ljusflöde än dagens belysning. Detta för att både spara kWh-timmar och öka tryggheten under de mörka timmarna.

Enhetlighet skall eftersträvas och därav minska underhållskostnader. Belysningen skall ha en utformning som passar den miljön som återspeglas av aktuell plats.

Vatten och avlopp

Utbyggnaden av VA-området är positiv. Vi anser dock att underskottet, som skapats under många år avseende utbyggnaden, inte ska rendera chockhöjningar av VA-taxan, utan ska tas inom befintlig budget genom omfördelningar och nya prioriteringar avseende underhåll.

På sikt vill Liberalerna att vår nuvarande huvudvattentäkt Svartån läggs om till att bli en reservvattentäkt och att kommunen istället projekterar för att hitta en stabilare huvudvattentäkt såsom Vättern.

På längre sikt vill Liberalerna att Tekniska förvaltningen får i uppdrag att genomföra ett större arbete rörande utbyte av befintligt ledningssystem för att både spara vatten, tid och skattemedel.

Liberalernas förbättringar inom Bygg/miljö och teknik:

- Införa en Fiber-till-landsbygden-garanti.
- Öka trygghetsfaktorerna genom extra bevakning i olika former på de mest utsatta ställena.
- Se över hela Örebros belysning på allmän plats.

- Skapa förutsättningar för att underhålla vägnät och andra viktiga infrastrukturella delar inom Örebro kommun.
- Förbättra rutiner vid anmälda fel till kommunen så individens insyn ökar.

6.4 Kultur

Ett starkt kulturliv är förutsättningen för ett gott samhälle. Kulturen är kittet som sammanfogar samhället och ett grundelement i begreppen livskvalité och mänsklig välfärd. En livskraftig kulturmiljö är en viktig faktor för samhällets utveckling och möjligheter att attrahera människor och näringsliv. Örebro är en fantastisk kommun och förtjänar ett rikt kulturliv.

Liberal kulturpolitik

Tankens och ordets frihet är grunden i liberal kulturpolitik. Kulturpolitikens uppgift är att förbättra förutsättningarna för det konstnärliga skapandet och för individens bildning - inte att styra kulturen.

Ett öppet samhälle behöver litteratur, konst och andra kulturella uttryck som provocerar och utmanar. Därför ska den konstnärliga friheten värnas. Kulturens egenvärde ska erkännas men också dess ekonomiska och samhälleliga betydelse. Kultur ska ta större plats i skolan genom att de estetiska lärprocesserna stimuleras. Det civila samhällets rika föreningsliv är en viktig grogrund för kulturens utveckling. Föreningslivets engagemang ska bejakas och ges förutsättningar att klara sitt viktiga uppdrag. Mångfalden av kulturuttryck ska gynnas. Nya former för kulturintegration ska sökas för att medverka till social hållbarhet.

Gemensam plattform för kulturen

Det saknas idag en gemensam plattform för kulturfrågor inom kommunen. För att fokusera rätt anser Liberalerna att Örebro ska ha en egen Kulturnämnd med egen förvaltning och kulturchef. Kulturpolitiken genomsyrar alla programområden inom Örebro kommun behöver kommunens olika förvaltningar och nämnder utveckla samverkan för att genomföra kulturpolitiken samt för generell utveckling när det gäller kulturfrågorna.

Bättre förutsättningar för kulturinstitutioner

Skapa bättre förutsättningar för våra kulturinstitutioner att kunna samverka med kulturskolan och fria grupper, tillvarata och utveckla både de verksamma yrkesutövarna och de nya unga talangerna i kulturlivet.

Kulturföreningar och områdesgrupper

Kulturföreningarna bidrar till att öka människors livskvalité och frigör deras skaparkraft. Inför tydliga och lättillgängliga regler för bidragsgivning. Förbättra dialogen med både föreningar och aktiva. Ge dem långsiktiga och hållbara förutsättningar genom avtal. Skapa jämställda förutsättningar för flickor och pojkar att delta. Kulturprojektbidrag och kulturföreningsbidrag behöver höjas. Områdesgruppernas verksamhet ska värnas och utvecklas.

Nytt bibliotek och nya kulturlokaler

Kulturskolan och stadsbiblioteket måste ha nya lokaler. Kulturskolans lokaler är inte brandsäkra och biblioteket klarar inte framtidens behov. Bibliotek och kulturskola är brett förankrade i

kommunen och viktiga för en stor allmänhet. Därför stöder vi att dessa verksamheter får sin verksamhet förlagd till det planerade kulturkvarteret. Därigenom kan också samarbetet med Länsmusiken och Kulturskolan gällande både spets och bredd komma till stånd genom närhet och gemensamma ytor.

Utvidga Kulturskolans El Sistema-satsning

Kulturskolan behöver nå ut till nya barngrupper. Därför bör nuvarande El Sistema-verksamhet utvidgas till fler stadsdelar.

Biblioteken

Ökat anslag för bokinköp. Värna stadsdelsbiblioteken och biblioteken i kommunens tätorter. Planera för särskilda Fokusbibliotek på skolorna. Landsbygdens kombinerade skol- och folkbibliotek ska få ett kvalitetslyft.

Studieförbunden

Liberalerna ser studieförbunden som en unik resurs i det folkbildningsarbete som är grunden för förståelsen av demokrati. Därför skall de värnas och inte drabbas av nedskärningar utan kompenseras för tidigare neddragningar av sitt grundbidrag.

Konsthallen

Införande av ett avtal för att ge medverkandeersättning vid konstutställningar (MU-avtalet). Det inrättade konstnärliga rådet för offentlig utsmyckning inom Örebro Kommun skall ges resurser för sitt arbete. Den arkitekturkompetens som knyts till rådet ges i uppgift att utarbeta en arkitekturpolicy för stadsbildningen och dess utveckling.

Ta vara på Hjalmar Bergman-teatern för musikal och operaföreställningar

Låt Hjalmar Bergman-teatern bli en gemensam resurs för scenkonst på olika nivåer. Renovera och utöka orkesterdicket för musikal och operaföreställningar.

Mer samverkan med Region Örebro Län i kulturfrågor

Örebro kommun saknar både konstmuseum och stadsmuseum. Liberalerna vill att kommunen inleder en dialog med Region Örebro län och Läns museet för gemensamt förverkligande.

Öka den kulturella tillgängligheten på landsbygden

Liberalerna vill att den kulturella tillgängligheten stärks på landsbygden. Ett levande kulturliv, genom kulturskolor, bibliotek, bildningsverksamhet och digitalt kulturutbud har en avgörande betydelse för val av boendeort och utveckling av bygder.

Liberalernas förslag till ett förbättrat kulturliv:

- Skapa en gemensam plattform för kulturfrågor inom kommunen
- Skapa en Kulturnämnd med egen förvaltning och kulturchef för ökad fokus.
- Skapa bättre förutsättningar för våra kulturinstitutioner-att kunna samverka i kulturlivet
- Ge kulturföreningarna och studieförbunden höjda bidrag och långsiktiga och hållbara förutsättningar genom avtal.
- Värna och utveckla områdesgrupperna.

- Ge biblioteken ökade resurser.
- Planera för fler integrerade folk- och skolbibliotek samt Fokusbibliotek på skolorna.
- Öka resursen till Örebro Konsthall.
- Ta vara på Hjalmar Bergman-teatern som gemensam resurs för scenkonst. Använd teatern för musikal och operaföreställningar.
- Utredda förutsättningarna för konstmuseum och stadsmuseum i dialog med Region Örebro Län.
- Öka den kulturella tillgängligheten på landsbygden för alla åldrar.
- Utvidga Kulturskolans El Sistema-satsning.
- Uppmärksamma äldres behov av kultur

6.5 Fritid och idrott

En stor del av livet är utanför arbetsplatsen, skolan och hemmet. Därför behöver kommunen bidra med att skapa miljöer, som lämpar sig för fritidsaktiviteter. Genom att satsa på fritidsaktiviteter för alla, unga som gamla och oberoende var i kommunen man bor, kan vi som helhet få en friskare och gladare kommun. Detta ska ske i samverkan med föreningslivet. För fritidsområdet är föreningarna bärarna av de breda möjligheterna. Vi respekterar föreningslivets roll och vill skapa långsiktigt förståbara strukturer i vårt arbete med den ideella sektorn och dess ansvariga.

Det är viktigt att man kan aktivera sig som vuxen även, om man inte är medlem i någon förening. Friluftspplatser och löparspår är en del i att öka möjligheterna till att aktivera sig spontant, när man själv har tid för det. På grund av att vi lever längre än förr ska vi inte glömma de åsrika som inte aktiverar sig på samma nivå som de en gång gjorde. Om vi vill att den åsrika befolkningen ska kunna arbeta och klara sig själva längre, måste kommunen göra insatser, som riktar sig till deras behov. Det är även viktigt att de här platserna finns i närområdet, då många inte kan förflytta sig längre sträckor. Det är viktigt ur ett miljöperspektiv och det kan även uppmuntra folk att aktivera sig mer om andra i deras närhet gör det.

Idrottsanläggningar

Kommunen måste få till ett bättre helhetsperspektiv för all idrott i Örebro. Vi behöver fråga idrotten i Örebro vad de själva ser för potentiella eftersatta områden och vad de behöver för att staden ska fortsätta utvecklas i en positiv riktning för idrotten. Om idrotten ska kunna ta plats i samhället som nyttgörare behöver den utrymme. Det gäller både inomhushallar och utomhusanläggningar. Idag börjar det bli svårt för olika idrotter att både hitta hallar, som passar till deras aktivitet, och tider då hallar inte redan är bokade. Idrottsplatser är ofta dyra investeringar när det gäller att bygga nytt. Därför bör man ta till vara de platser som redan finns genom att renovera och utöka möjligheterna till att idrotta där. Vi behöver också söka nya samarbetsformer med föreningar och näringslivet för att klara behovet av anläggningar i Örebro.

Jämlikhet är viktigt inom idrotten, såväl som i samhället, därför bör kommunen se till att ingen idrott missgynnas eller blir eftersatt på grund av dess utförare eller mediala popularitet. Vi vill skapa jämställda förutsättningar för flickor och pojkar att delta genom ett genusmedvetet arbetssätt. Flickor och kvinnor ska inte behöva betala mer än pojkar och män för sitt deltagande i idrott.

Elitidrott

Elitidrott är viktig ur flera aspekter. Bland annat ur förebildsperspektiv men också utifrån att den marknadsför Örebro och är underhållning. Alla idrotter och sporter har inte samma ekonomiska förutsättningar. Vissa behöver mer stöd från kommunen än andra. Det finns ingen anledning för kommunen att stötta verksamhet som bör klara sig på egna ben i ekonomiskt avseende. När det gäller elitidrott får det inte bli en tävling kommuner mellan om vem som ger störst andel offentliga medel till sina hemmalag. Därför måste elitidrotten samarbeta mer med näringslivet för att hitta gångbara ekonomiska lösningar där de delar behov av marknadsföring och nationell spridning. Liberalerna vill se tydligare sponsringsavtal med elitidrotten.

Liberalernas förslag till förbättrad fritid och idrott:

- Arbeta för att varje stadsdel ska ha likvärdiga möjligheter till fritidsaktiviteter.
- Utöka möjligheterna för spontan träning på individens villkor.
- Skapa möjligheter för åsrika att aktivera sig på den nivå de vill och kan.
- Investera i fler mindre idrottshallar i kommunen för att ge mer utrymme till all idrottsverksamhet samt rusta upp och utveckla områden som idag är eftersatta.
- Säkerställa att alla idrotter behandlas likvärdigt oberoende av utövare.
- Skapa jämställda förutsättningar för flickor och pojkar att delta i idrott och fritidsaktiviteter.

6.5 Ekonomi

Prioriteringar inom programnämnd Samhällsbyggnad	2017	+/-	2018
Sifferprioriteringar SB 2017-2018 (tkr)	9 000	1 200	10 200
Trygghetsåtgärder	1 800	-125	1 675
Elitidrottscenter			575
Idrottsanläggningar, Idrottshall 40x20 och motionsspår *	1 600	-500	1 100
Kultur civilsamhälle; föreningar och studieförbund **	1800	-800	1 000
Kultur områdesutveckling stad och landsbygd ***	1800	-1 800	0
Kulturplanerare			500
El Sistema			1 000
Miljö o klimat ****	1000	-1 000	0
Bibliotek och biblioteksmedia	1 000		1 000
Naturområden, gröna lungor och närparker			750
Omstrukturering och strategi av vägunderhållet			800
Utveckling av Stadsparken			800
Utveckling av Brunnsparken			1 000

* Satsningar på motionsspår uppfyllt under 2017

** Minskade ansökningar genom att föreningarna har flerårigt avtal

** Partnerskap väster och Landsbygdsnämnden har fått egna medel till områdesutveckling.

**** Miljö o klimat sammanfattas i "naturområden; gröna lungor och närparker"

Bilaga 1 Områdesramar

PN Barn och utbildning	
Ram 2017	3 311 113
Justeringar inför 2018	
Överfört resultat nämnd 2017	-674
Överfört resultat intraprenader 2017	-22 323
AFA-medel	-10 900
Volym förskola/skola	60 000
Liberala satsningar i Liberala ramar för skolutveckling	23 500
<i>Volym förskola/skola lokaler utrymme inv volym (13500 tkr)</i>	
<i>Leklustan fsk utrymme inv volym (1208 tkr)</i>	
<i>Kastanjegården fsk Vivalla utrymme inv volym (844 tkr)</i>	
<i>Vivalla fsk Författarg, utökning 1 avd utrymme inv volym (1920 tkr)</i>	
<i>Lillåns fsk utrymme inv volym (1024 tkr)</i>	
<i>Norbyskolan utrymme inv volym (5320 tkr)</i>	
<i>Gumaeliuskolan utrymme inv volym (14857 tkr)</i>	
<i>Vintrosa hus D utrymme inv volym (600 tkr)</i>	
<i>Komp hyror Futurum 2018, utrymme inv volym (4000 tkr)</i>	
Gröna skolgårdar	-1 000
Vårdnadsbidrag	-1 200
Maxtaxa barnomsorg	-2 400
Familjecentraler förstärkning	1 000
Annan anvisningsskola Vivalla statsbidrag 2017	-300
Avveckling programnämnd	-2 000
Barn o elevhälsa stadsbidrag 2017	-3 300
Avveckling kvalitetsutvecklare CS	-7 000
Top 25 2025	-10 000
Friskoleersättning, lönekomensation	12 984
Generella omprövningskrav	-18 000
Överhäng löneöversyn 2017	17 899
Löneöversyn 2018	45 324
Ram 2018	3 392 723

PN Social välfärd	
Ram 2017	2 928 341
Justeringar inför 2018	
Överfört resultat nämnd 2017	-843
Överfört resultat intraprenader 2017	-14 874
AFA-medel	-5 471
Volym LSS	29 700
Volym Socialtjänsten	6 000
Liberala prioriteringar i ramar för SoV	28 000
<i>Brandskydd gruppboende (bostäder) utrymme inv volym (908 tkr)</i>	
<i>Brandskydd/ändrad gränsdragning VoBo utrymme inv volym (950 tkr)</i>	
<i>Trädgårdarna 2 utrymme inv volym (14200 tkr)</i>	
<i>Karlslund våbo start 1/12 2018 (inv utrymme volym (4000 tkr)</i>	
<i>Kvinnohuset utrymme inv volym (1500 tkr)</i>	
Avtal extern utförare	750
Överförmyndarnämnden engångsbidrag 2017	-140
Vinternatt/crossroads till KSF	-500
Överförmyndarnämnden volymökning	1 100
Sammanslagning av socialnämnderna	-1 000
Sammanslagning av vård o omsorgsnämnder	-2 000
Avveckling programnämnd	-2 000
Möjlighet till heltid	-4 000
Minskat antal administrativa tjänster	-2 000
Familjecentraler	1 000
Förstärkning fältassistenter	1 000
Socialfilial Vivalla	8 000
Förstärkt öppenvård barn/familj statsbidrag 2017	-1 000
Fritidsaktiviteter äldre engångssatsning 2017	-500
Fritidsaktiviteter äldre, permanentas	500
Omprövningskrav 2017, inga generella besparingar	0
Överhäng löneöversyn 2017	13 067
Löneöversyn 2018	38 066
Ram 2018	3 021 196

PN Samhällsbyggnad	
Ram 2017	609 375
Justeringar inför 2018	
Överfört resultat nämnd 2017	-2 927
AFA-medel	-556
Liberala prioriteringar i ramar för SB	10 200
Konstgräs	0
Idrottshuset hyresökning	0
Odlingslotter	100
<i>Karlslund förbättrade förutsättningar ridvht inv utrymme volym (220 tkr)</i>	
<i>Gymnastik förbättrade förutsättningar inv utrymme volym (60 tkr)</i>	
<i>Öppen konstavvägg inv utrymme volym (60 tkr)</i>	
<i>Volymökning SB, inv utrymme volym (6000 tkr) avgår 3' i KSF ram</i>	
<i>Bredbandsutbyggnad landsbygd inv utrymme volym(1500 tkr)</i>	
Hagabadet ökad hyra	200
Avveckling programnämnd	-2 000
Sammanslagning BN och MN	-2 000
Fritidsgårdar utökade öppettider lördagar	100
Fritidsgård extra satsning för för döva/hörselnedsatta	350
Utökad barnkoloniverksamhet	830
Open Art	-2 500
Idrottspolitiskt program helårseffekt	-250
Stöd till inv byggn landsbygd flyttas till LN	-350
Integrationsinsatser	-3 500
Teckenspråk kulturfestival - förstudie	-50
Fritidsgårdar ex satsning språkkompetens statsbidrag 2017	-500
Kulturnämnden - Tegelbruket enl avtal	-400
Flytt LFA från KSF till Samhällsbyggnad	14 704
Flytt av avkastningskrav från KSF (LFA) till Samhällsbyggnad	-1 712
Omprövningskrav	-12 000
Överhäng löneöversyn 2017	2 084
Löneöversyn 2018	5 947
Ram 2018	615 145

Vuxenutbildning och arbetsmarknad	
Ram 2017	505 029
Justeringar inför 2018	
Överfört resultat nämnd 2017	-3 774
Överfört resultat intraprenader 2017	-4 156
AFA-medel	-1 200
Liberala prioriteringar i ram VuXam	1 400
Grundl vux, SFI, volymökning (schabloners flykt medel)	8 000
Försörjningsstöd, volymökning (schabloners flykt medel)	3 000
Ökad hyra Risbergska	1 000
Flytt av tjänst från FUFA till KSF helårseffekt	-300
Omprövningskrav	-7 000
Överhång löneöversyn 2017	1 576
Löneöversyn 2018	4 364
Ram 2018	507 939

Landsbygdsnämnden	
Ram 2017	5 267
Justeringar inför 2018	
Överfört resultat nämnd 2017	-56
Investeringsstöd till byggnader på landsbygden	500
Liberala prioriteringar i ramar Landsbygdsutveckling	1 000
Omprövningskrav	0
Ram 2018	6 711

Kommunstyrelsen/KSF	
Ram 2017	460 248
Justeringar inför 2018	
Överfört resultat nämnd 2017	-5 563
AFA-medel	-7 032
Jämställdhetsdagarna	-200
Samordnade varutransporter	-500
Naturguide på flera språk engångssatsning 2017	-750
Örebrokompaniet - tillfällig förstärkning 2015-2017	-2 000
Servicecenter	-2 000
IT-satsning 2013	-4 900
Effektivisering administration och chefer	-12 000
Fastighetseffektiviseringar (energi och lokalanvändning)	-8 000
IT-effektiviseringar (outsourca)	-5 000
Örebrokompaniet naturturism 2017-2018	-1 000
Hållbarhetsutbildning	1 000
Servicecenter statsbidrag 2017	-1 000
Bondens marknad	-500
SM-orientering	-400
Utökad värdskap	200
Trygghetsskapande åtgärder Varberga engångssatsning 2017	-2 000
Trygghetsskapande åtgärder Varberga permanentas	2 000
Anställning av personer med funktionsnedsättning	1 500
Demokratistöd val 2018	200
Flytt av tjänst från FUFA till KSF helårseffekt	300
Flytt av LFA från KSF till Samhällsbyggnad	-14 704
Flytt av avkastningskrav från KSF (LFA) till Samhällsbyggnad	1 712
Generella omprövningskrav	-5 000
Överhäng löneöversyn 2017	3 957
Löneöversyn 2018	5 678
Ram 2018	404 246

Kommungemensamt	
Ram 2017	180 446
Justeringar inför 2018	
AFA-medel	-16 804
Nerikes Brandkår .- index	2 350
Idrottshall S:a Ladugårdsängen <i>utrymme inv volym (5600 tkr)</i>	
Regionalt exportcentrum engångssatsning	0
Länsmusiken ökad hyra	2 000
Vinternatt / crossroads	500
Friskvårdsbidraget till personal utökas till 1300 kr	2 500
Ram 2018	170 992

Valnämnd	
Ram 2017	200
Justeringar inför 2018	
Val 2018	3 500
Ram 2018	3 700

Stadsrevisionen	
Ram 2017	3 300
Justeringar inför 2018	
	600
Ram 2018	3 900